

36084

Universul Literar

Vol. XLIV Nr. 13
25 Martie 1928
5 Lei

sufletul românesc

COMEDIANA

ELVIRA POPESCU

MIHAIL SEBAS

Ne pregăteam să înclinăm unul dintre numerele noastre Elvirei Popescu și iată că ne vine dela Paris vestea unui nou triumf al ei. Cu atât mai bine. Vom pune la rubrica în care înregistrăm opinia streinătății, extrase recente din critica pariziană.

Nu sunt de loc rezervate aceste dări de seamă. N'au fost nici cele care au consacrat memorabila seară a „Verișoarei dela Varșovia”. A fost o uimire la Paris, o senzație pentru lumea teatrelor de acolo. Cei mai de seamă critici au fost uluiți. S'a vorbit despre Réjanne.

Și aici la noi a fost o uimire. Cum a avut succes „Elvira” la Paris. Dar ea joacă în repertoriul boulevardier și interprete boulevardiere trebuie să aibă Parisul cu duzinele. Căci ducă la noi lumea se amuză la comedii, nu le ia totuși în serios. Se crede că patru chilograme de var înseamnă mai mult decât, statueta de gips fraged și comic modelată.

Cronicile noastre din timp, dovedesc că n'a fost pentru noi o surpriză succesul Elvirei Popescu. Il prevăzusem. Faptul că juca cu săli pe jumătate goale, seară de seară, în fața unor spectatori numai amuzanți, cari nu-și dădeau seama că au în față una dintre cele mai mari comediane ale timpului, nu ne-a împiedecat nici odată să gândim și să scriem ferm, cece strănătatea acea să confirme mai târziu.

Dintre, câte artiste am văzut până acum, socot că Elvira Popescu este cea mai aproape de artă. E o creație. Jocul ei nu e o imitare a vieții. E viața însăși în devenire. De-o atât de mare frumusețe ca femeie, în jocul ei. Elvira Popescu nu caută totuși un frumos caligrafic. Bucuria de a o vedea jucând, e bucuria de a vedea unul din aspectele creației. Actorul cunoaște reguli și are un canon pentru frumos, neînduplecat în mediocritatea lui, marea comediantă dela Paris e de-aupra acestor mijloace mărunte. I se reproșează că joacă numai în comedia „ușoară”. Dar cine se mai interesează de comedie când joacă Elvira Popescu? Au aceste comedii momente ri cate? Sigur. Dar în jocul superior al actriței devin tot atât de caste aceste îndrăseli ca niște statui goale.

Aoem la Paris o artistă, care atrage statornic și viu atenția maselor mari.

Scena românească a fost întotdeauna bogată în admirabile conștiințe artistice. Creatori căutându-se cu neliniști și emoții dela debut până la cea mai târzie glorie, supunându-se neobosit experiențelor noi parandosi tipul de dramaturgie, în care poposiseră o clipă și încercând cu riscuri de începători cale neumblată. Pentru diversitatea și pitorescul teatrului nostru, desigur această continuă re-creare a interpretului este o înaltă calitate. Scena își rezerva surprize, mișcare și inedit. Actorul lupta împotriva îmbătrânirii cu acest semn de înțelegere pasivă, cu acest dor de început. Dar pentru armonia și unitatea creației actoricești să recunoaștem este în acest procedeu o primejdie. Fiindcă instabilitatea își are riscurile sale. Când cineva caută, se sortește întrângerilor. Când cineva se frământă, se obișnuiește înegalului. Evident păcate nu prea mari pentru un creator în piatră sau cuvânt. O lucrare bună anulează zece proaste. Dar în teatru (și s'ar părea curios, de vreme ce acolo este creația vremelnică) există un element irevocabil, tocmai fiindcă-i trecător. Impotriva unei repinți, fais intonate, nu se mai poate face absolut nimic. Păcatul este ireparabil și justa interpretare de mâine nu o va face uitată pe cea de astăzi, fiindcă actorul va avea să joace înaintea altei săli.

Elvira Popescu este un temperament. Deaceia o comediantă.

Na rătăcit o clipă departe de meridianul genului ei autentic, din clipa în care și l-a lăpezit. A încercat numai în vremea debutului și uceniciei. Pe urmă, înțelegând — mai precis — simțind către care tip scenic o îndeamnă posibilitățile temperamentului ei, s'a oprit pentru totdeauna în lumea comediei. Și fiindcă deasemenea simția, că mare creație nu există decât acolo unde este limpede diferențiere, și-a încercuit în chiar sfera comediei, genul ei mai puțin întins dar precizat. Aventuri artistice pentru această actriță nu sunt cu puțință. Este drept însă că la fel sunt excluse experiențele. Dar Elvira artista pe care o cunoaștem nu mai are nevoie de ele în locul unde se găsește. La vremea ei le-a încercat. Citiți această scurtă poveste a uneia din

E o „Popească” nu numai prin frumusețea ei românească, nu numai prin jocul ei specific, nu numai prin iremodiabila ei nostalgie pentru tot ce e de aici, al nostru. Ci și prin felul artei ei care e cece are mai uman arta însăși. Elvira Popescu e bucuria de de a înflori a simțirii românești.

CAMIL PETRESCU

cele mai strălucite cariere de observați treptele. Sunt puține și tăve.

Debatează de cum sfârșește actorul, obișnuit, tradițional și fără tăuță. Desigur roluri de domniță învrednicește cu frumusețea ei blânde copilite din industria teatrului. Bănsan, tremură glasul ei de puritate sonoră prin versurile magicieni cu Feți frumoși și Ilea sinzeana și servind genul acestel relui plimbă pe scena Teatrului cândoarea câtorva domnișoare de franțuzești. Intâia treaptă este li Veneabila noastră instituție de stat nu poate să dea mai mult un tânăr.

Compania Excelsior. Dela Dacă mai încheată și mai diversă trupă nească. Elvira Popescu abordează genuri: comedia de boulevard (le miresii) și drama de pasiune sexuală de Jean Richepin). Despre în mil să vorbim acum, fiindcă nu mai o treaptă într-o carieră, ci în riera. Al doilea, o surpriză. Elvira diană? Nu. Rolul era o stranie și lușită îmbinare de pasiune și de devotament și cruzime, farmec mic.

Înțelegeți de ce pe scena româniciodată nu a trăit Tofana cu atât decât odată cu Elvira Popescu? În mecia, pe care Maritoara Ventura îl ră, ar fi făcut o eroină de desfrânc sordă, Elvira a creat pasiuni veru un destin în jurul ei celialți ei gravitan fantose, caraghioslăcu, talmăcia patima roșie în tăcerile în zâmbete.

Totuși... Să regretăm? Să o dorim toarsă acolo?... Totuși Elvira a drama și a rămas la comedie ușoară moasă, amuzantă și vremelnică. Un tovrășie cu Iancovescu și Mihail jucat spiritual numai în decor de și în dispoziție de dragoste franțuz Probabil că în spiritul ei de femeie moasă și în înțelegerea ei peștră goste, între Tofane și anonima me a bucuriilor și tragediilor de o erau mari înrudiri de temperament este cu atât mai probabil adevărul supunerii noastre cu cât și France recunoscut adevărata trăsătură a tului Elvirei, tot din pasiunea Tofa care ea a jucat-o prima oară la Domnul Louis Verneuil, a avut gența de a-și recunoaște eroina par sub înfățișarea de tragedie rusean Tofanei Sbilț.

Și de acolo începe gloria. Trăie exclusiv personală a talentului li realizată. Încercări și dăburi în ai creație erau inutile și dăunătoare. e și geniul Elvirei Popescu era știut

Am văzut-o în câteva piese, împă cu apariția ei de admirabilă de

enică, peste anecdota ridicolă a unei
arse, peste cursivitatea lesnicioasă a dia-
logului, peste banalul calambururilor. El-
vira nu depășește comedia, pe care o
face. O creiază. Grația ei intensifică tea-
trul Verneuil.

Care să-i fie secretul artei și ce o deo-
bește pe ea de talentul atâtor actrițe
„gen genial“?

Elvira Popescu are o frumusețe de sce-
nă. Este o acțiune în armonia înfățișării
este un element dramatic și viu în
acest trup. Decorează o situație, mobi-
lizază un spațiu, valorifică o intrare. Este
suplețe, care însoțește cuvântul, îl tra-
uce în gest și îl păstrează în mișcarea
apului mult după ce a fost rostit.

Nu vi se pare că acest trup de spiri-
tuală simetrie rămâne în scenă ca o re-
zonanță realizată și perceptibilă a râsu-
lui vostru? Sunt multe actrițe frumoase.
Câte din ele au înțeles însă că frumuse-
țea trebuie purtată ca o rochie și ca un
gest și câte posedă această artă? Elvira
își poartă frumusețea cu o neglijență de
superbă cochetărie, cu o nepăsare și o
siguranță de curtezană modernă. Este în
acest lucru cel mai mare dar al artei, pe
care ea singură o știe. Celelalte calități
sunt accesorii. Când cineva are senzația
cinecică a echilibrului său organic, când
fiecare pas al cuiva exprimă o lege de
simetrie și descrie o linie desăvârșită,
cum să nu păstreze aceeași grație în glas
și în cuvânt. Talentul Elvirei este o fru-
musețe fizică și un temperament. Proba-
bil cel mai autentic temperament drama-
tic din teatrul românesc de astăzi. Ea
singură nu are nevoie de experiență și
singură s'a desăvârșit. Pentru că s'a re-
cunoscut pe sine în locul cel mai propriu
ei. Și a rămas.

Succesele vin unul după altul. Elogiile
o recunosc drept ce este, o foarte mare
comediană. Pentru arta actorului nu exis-
tă gen minor.

Elvira rămâne în felul de teatru, pe
care și l-a ales. Cine regretă, greșește.
Fiindcă nu-i înțelege geniul.

sibilitate, încât interesul ține cât d-sa
e în scenă. Și d-sa este tot timpul în
scenă.

Pierre Varenne

adevarate

Seara tragică

E interesant de urmărit și în ecourile
revistelor ușoare succesul reputat de
admirabila comediantă: — O păpușe de-
licioasă, Ma causine de Varsovie, face
furori. — Această poloneză prezintă o
particularitate foarte curioasă: e ro-
mâncă. Puțin împorță, căci d-na Elvira
Popescu este cea mai eblouisantă artistă
pe care am văzut-o de multă vreme, pe
scenele noastre de gen. Teatrul Michel
a făcut-o să vie anume dela București
ca să fie Parisiană. Ea a reușit de mi-
nune.

Seara premiera a fost tragică. Succesul
a fost atât de mare pentru frumoasa
româncă în cât actrița „seconde vedette“
s'a pus în grevă. La nouă și un sfert nu
sosisc, refuzând să joace. A trebuit ca
directorul și doi camarazi să meargă cu
taximetru la ea ca s'o roage. În timpul
acesta bastoanele sunau în podes. S'a
inceput spectacolul după ora 10.

(din FANTASIO)

„La „Suzana“

La Vichy astăvară. La o masă într'u-
nul dintre cele mai elegante restaurante
din lume, Elvira Popescu prezidează o
masă care are în jurul ei pe prințul Sixte
de Bourbon. Theyssen, regele fierului,
contele de Opostof, ministrul Spaniei la
Paris, Pepa Bonafé, Andrée Theroy, Ver-
neuil și pricetenii mării comediane de aci
de-acasă: excelenta Leny Caler, Scarlat
Froda, Timuș. Mica bucureșteană prive-
ște uimită în jurul ei:

— Ce splendoare... Ce fericită trebuie
să fii...

Zâmbind cu ochii ușor întunecați Elvi-
ra Popescu îi ia mâna.

— Ascultă Leny, ași prefera o masă la
Suzana acolo în București. Trebuie să fie
acum acolo un praf și o căldură deli-
cicioasă...

NOTE BIOGRAFICE

Elvira Popescu s'a născut în București.
Studiile secundare le-a urmat la pensio-
nul Loliot. La vârsta de 14 ani intră la
conservator, urmând clasa Aristitei Ro-
manescu.

Tot în anul I de conservator debutează
în „Înșirăte Mărgărite“. Cu această oca-
zie Jean Richepin, care asistase la spec-
tacol, îi prezice o carieră strălucită.

Conduce apoi împreună cu d-nii Storin
și Manolescu trupa teatrului Excelsior,
unde obține mari succese.

După război împreună cu d. Iancoves-
cu înființează Teatrul Mic. În 1924 joacă
la Paris cu un ansamblu românesc „Pati-
na roșie“.

De-atunci Parisul și teatrul francez
ne-au răpit-o.

ELVIRA POPESCU ȘI SIRĂINĂTATEA

La treacăt vom aminti publicului de
succesele anterioare ale d-nei Elvira Po-
pescu, succese cari au consacrat-o defi-
nitiv scenei franceze. Antoine spunea că
a obsadat stăruitor gândul marelui Ré-
nane „Excelsior“ era de părere că d-na
Elvira Popescu ar putea servi de model
celor mai bune comediane“ din Paris.
Le Temps“ recunoaște că autorul pie-
ei, a decis de soarta ei prin norocul de
a fi descoperit pe artista bucureșteană.
În fine „Le Journal“ la pagina închinată
mulți literar, dramatic și artistic, recu-
noaște că apariția d-nei Elvira Popescu
a fost evenimentul cel mai de seamă al
anului în ceea ce privește jocul actori-
or.

Aceasta în 1924. Astăzi doamna Elvira
Popescu continuă seria succesorilor și cu-
ere aceleași unanime elogii.

Ultimul succes al d-nei Elvira Popes-
cu, în comedia lui Verneuil „Amantul
doamnei Vidal“, a fost un nou prilej de
elogii aduse de către cei mai reputați
critici teatrali ai presei franceze. Redăm
mai jos fragmente cari arată în ce mă-
sură această excelentă și completă co-
mediantă a reușit să domine scena fran-
ceză.

LE FIGARO

„Rolul principal e realizat de d-na
Elvira Popescu. D-sa intrupează cu ușu-
rință rolul care pare să fi fost eroit pe
măsura d-sale. Are o vioiciune, o ex-
pansivitate care nu se poate să nu în-
tingă orice împotrivire.

Și pe urmă are accentul ei unic. Ac-
centul și întorsătura stranie a frazelor,
fără cecece dă un neașteptat humor,
când gândurile se silesc să fie închise
în cuvinte pe care le întrec. Pe umerii
d-nei Elvira Popescu a fost dusă spre

succes întreaga piesă. Ea îi dă viață,
înflețind-o cu propriul ei temperament.
James de Coquet

L'AVENIR

Din nou Elvira Popescu triumfează la
Théâtre de Paris interpretând o piesă
de d. Louis Verneuil.

Autorul joacă rolul secretarului, are
un comic rece stăpănit care contras-
tează minuat cu interpretarea căldu-
roasă, rapidă, vaporosă și fermecătoare
a d-nei Elvira Popescu.

Nozière

L'OEUVRE

O comedie agreabilă care e condusă
cu vervă îndrăcită de orbitoarea frumu-
sețe a d-nei Popescu.

Publicul a aplaudat călduros această
comedie care întrece pe atâtea altele
și a aplaudat asemenea pe principala in-
terpretă miraculoasă în grație, fragezi-
me și farmec atrăgător.

Edmond Sée

EXCELSIOR

Piesa jucată de d-na Elvira Popescu
va distra pe toți.

D. Verneuil a scris rolul principal
pentru d-na Elvira Popescu și a avut
dreptate pentru că succesul ei a înve-
derat că a fost îndreptățit în inspirație.
În toată piesa trăește Elvira Popescu.
Ea o însuflețește cu vervă ei amuzantă
și neastâmpărată prin drăgălășia ei și
prin comica ei sinceritate.

Charles Méré

PARIS-SOIR

E greu să judeci o piesă când d-na
Popescu este aceea care o joacă. D-sa
are atâtea entrain, grație, naturalețe, vi-
vacitate, mișcare, viață, înțelegță, sen-

P O E Z I E

C. I. ȘICLOVANU

A N O N I M A T

Nu ți-a părut ciudat să ne'ntâlnim așa de timpuriu
Pe două cîi ce se despart, când se'ntretaie-o clipă —
În parcul scuturat de vînt — simptom de gripă —
În care orășenii au iubit din tată'n fiu ?

Te-am prins în capătul unor alei ce se'ntâlniau
Și ca o ciută-ai tresărit sub colorata-ți mască.
Pe-atunci în pareuri pomii înfrunziu,
Sau poate începeau să desfrunziască.

În strada ce dizolvă sufletele-apoi
Noi ne-am pierdut și despărțirea n'a fost tristă —
Din ce a fost nimic nu se schimbasese între noi,
Și nici măcar în amintire o batistă.

Atăți castani și tei a'nechis, cu sufletul asemeni,
Grilajul parcului în toropeala asta grea.
Tot mă mai plimb în calmul vremii printre semeni
Și orice pălărie mauve de-atunci îmi pare că-i a ta.

MIHAI MOȘANDREI

H O L O C A U S T

În pădurea de pini, cu grecii ce cîntă pe ramuri,
Străluce prin vrejuri în marmoră albă și nouă,
— Cu fine coloane săpate în insula Paros,
Altarul zeiței, ce scutură norii și plouă.

E Maia, cu pletele negre și ude de rouă,
Ce-ascunsă prin tufe de ismă, e'o trestie în mâini,
Isbește în broaștele pline de aur, ce sună,
În nopțile limpezi, când ceru-i topit în fântâni.

Pământul e ars și popor a sosit din Acaia,
Cu nard și cu miere, cu struguri și vin de Corinth,
Și cîntăreți din Milet cu flaute fine de os,
Și tinere fete cu plete legate 'n argint.

Pe lespezi culcată o capră, cu coarne de piatră,
Cu gâtul întins pe roșii tipsii de aramă,
În arii de flaut își varsă spumosul ei sânge,
Vestala coboară pe față, alba-i năframă.

Din flacăra sfîntă, aprinsă din frunze și smirnă,
Fumul se urcă ușor în albastre spirale.
Norodu'neonjoară altarul cu trestii în mâini,
În cîntece sacre și sunete tari de țimbale.

Prin crăcile negre de brad, ce se leagănă'n vînt,
Se cerne prin raze de soare, o ploaie domoală,
Ce umflă țărâna... și pletele nimfei ce-i goală
Parfumată și rece așa cum cădea în Olimp.

ANDREI TUDOR

TRUPEȘTE

Te cîntărește în stele grele
Și te aștept înalt în ceas,
Dar dacă, depărtat de ele,
Te fac aci sub simț popas,
cu te cuprind din zări știute
Și-ți simt prezența, cum un steag
adulmecă poroiri făcute
Ș'nchide'n cute vîntul vag.

C. M. THEODORESCU

AMURG PRIN MUNȚI

Ți-am prins în pumn un deget care saltă
Fricos și rece, strînsă lipitoare,
Și 'ntreg amurgul, roșu ca o floare,
Prin grațiile pieptului se'nvoaltă...

Lupi tineri, două suflete tresaltă
Din munți chemând cu glasuri arzătoare
Străpung de aur sulii prin răcoare —
Se uită moartea, prin pădurea 'naltă !

Strânși așteptând în noi ca'ntr'o firidă
A nopții haită, ne'ntrerupt pândită,
Vom sta de-asupra noastră să se'nchidă

Pe ochiul bolții-albastru și rotund
— În care palizi licărim pe fund —
Amurgul : o pleoapă vestejită.

INCEPĂTORII

CIPRIAN DOICESCU

PLOAIE DE TOAMNĂ

pentru V. T.

Plouă molcom din întinderi reci
Pe orașul meu cernit de ceață.
Picături de ploaie se desprind
De pe geam ca fire moi de ață.

Și privind decorul monoton
Ca un peisagiu occidental,
Visătoare te revăd și azi
Cum te-am cunoscut într'un spital.

Astfel ploaia 'n suflet o presimt
Strecurată ca un afluent
Printr'un râu spumos, nestăvilit...
Și-s cuprins de vechiul sentiment.

Presimțit odată de-amândoi
Când ne furișam pe străzi, prin ceață
Îți aduci aminte că era
Rece și târzie dimineață...

PĂLĂRIA

Tudor Mușatescu

Un spirit de observație cotidian de ascuțit, o poiză totdeauna flexibilă, humorul și un stil familiar, iată ce constituie în bună parte savoarea unei bucăți iscalite de d. Tudor Mușatescu. Acestor calități li se adaugă o puternică doză de ingeniozitate, ceea ce aduce ineditul. În bucata ce urmează viața obișnuită burgheză, își desvăluie prin aceste calități, înțelega ei intimitate.

Domnul Spirică Necșulescu, este un personaj compus din redingotă, slujbă și familie...

Redingota veche, ca și slujba, nu mai prezintă nici o importanță, nici chiar pentru molii...

(Trebuie ca o molie să fie neapărat pătrunsă ca să mai poată savura gustul aromatic al unei stoffe pătrunsă de sosuri, de praf și de intemperii).

Slujba însă, este partea cea mai importantă din toată ființa Domnului Spirică.

Nu pentru că este la administrația financiară, nici pentru că datorită ei, Domnul Spirică se numește „Domnu” și, fiindcă aduce cu exactitate lunară, suma de opt mii șapte sute nouă și patruzeci de bani, în mâna lui bătrâna ca o reclamă de chiromancie. Dar despre familia Domnului Spirică, ea se compune în ordinea ierarhică din: soacră, nevastă și copii.

Astăzi, Domnul Spirică, a avut o zi de mărăciune cinstită.

Ca de obicei, a căutat zadarnic numele său (Necșulescu N. Spiridon) în lista „avansării de funcționari” publicată în gazete.

Dar amărăciunile lui, nu le cunoaște nimeni. Le înghite docil, ca un bolnav care știe că trebuie să ia chinină, și își dă de treabă mai departe, cașicum ar fi așteptat nimic, cașicum nu i s'ar întâmplat nimic.

Totus, când a eșit dela slujbă, a simțit nevoia unei reculegeri. A ocolit înădins pe străzi, ca să lungească distanța până acasă.

Ploaia cu ropotul ei mărunț, pe umbră îi făcea bine. Deasemenea, lumina dela vitrine clopotele de tramwai și zgomotul galoșilor pe trotuare...

Când a deschis ușa locuinței sale — de zărire pe una din cele mai năprabile străzi ale cartierului Tei—Domnul Spirică a avut o tresărire. Întâr-

si, în „sofragerie”, din jurul mesei rotunde care s'au așezat, dela șapte, farfuriile de miază și tacămurile de aluminiu a familia. În completul ei, ridică și-lăna ochii...

— Acuma se vine, domnule ?

D. Spirică a recunoscut vocea soa-

cră. Totdeauna a avut impresia că soacra are o voce de măgar. Și cum patruzeci în chestie este pentru d. Spirică și mai antipatic dintre animale (afară de Măianu, dela pensii), și soacra duce la se bucură — prin asociatie — de aceeaș prudentă indiferență din par-

te. În altminteri, nici soacra n'a stăruit, și cumănit ochelarii pe cusca nervului optic și-a continuat să înnumere atenție ochiurile la ciorapii de lână care îi lucrează pentru nepotel.

Madam Didina Necșulescu s'a grăbit să-și reia lectura o clipă întreruptă de sosirea soțului.

Romanul pe care l'a început poartă un titlu atrăgător, („Cuceritorul de inimă”, roman de pasiune și durere) și până la masă, e hotărâtă să isprăvească primul capitol în care două fete sunt seduse, însărcinate și părăsite...

Cât despre d. Tică, odrasla de nouă anișori, și-a plecat din nou ochii mari de foame, pe caetul de dictando unde trebuie să sublinieze — într'o temă interminabilă — cu o linie subiectul și cu două, predicatul fiecărei propoziții...

D. Spirică, cu pălăria pe cap, cu gulerul paltonului ridicat, ud de ploaie, ca o umbrelă, rostește din obișnuință și parcă numai pentru el, formula de politețe cotidiană :

— Sărut mâna și bunăseara...

Vocea lui răsună falsă și vinovată... Ochiiurile ciorapilor de lână, înțepenes pe cărlige.

— Te-ai șters bine pe picioare ?... Ori ai intrat ca de obicei, cu noroiul de-o palmă pe tăpăloage... ?

— M'am șters, m'am șters, cum să nu mă șterg ?

— Mă mir ce te-a găsit...

D. Spirică nu mai răspunde nimic. Își scoate paltonul și îl pune pe speteana unui scaun, lângă sobă... Apoi își ia de pe cap pălăria de pe borurile căreia picură pe jos stropi mari de ploaie murdară.

Soacra — pe sub ochelari — îi urmărește toate mișcărilor.

— N'o pune lângă sobă, că ia foc... Ce dracu, nici atâta cap n'ai... ?

— Lasă-l mamă dragă, s'o pușe și'n sobă... Unde ar fi norocul ăla să-i ardă odată... Poate, numai așa s'o hotări să-și cumpere alta... „Dumneata nu știi că el ține mai mult la pălăria asta decât la mine ? se amestecă în vorbă Madam Didina Necșulescu, care — foarte impresionată — isprăvise capitolul din „Cuceritorul de inimă” și rămăsese obsedată de ultima lui frază :

.... și aruncând o privire disprețuitoare femeii care plângea cu hohote pe divanul cu perne, el își potrivi pe o sprânceană frumoasă lui pălărie de plus verde, aprinse o țigară cu carton și răsucindu-și mustata, ieși...

— Are dreptate ea ! interveni soacra.

Nu ești în stare de doi ani de zile să-ți cumperi o pălărie cumsecade... Parcă ești un cal de dric cu asta... Eu în locul ei nici n'as mai eși cu tine pe stradă în halul ăsta...

Fără replică d. Spirică se așază lângă sobă... Desfăcu încetinețel jurnalul de seară și începu să parcurgă fără interes coloanele înțesate de litere mărunte și uniforme.

Rândurile însă începură să-i joace în-

naintea ochilor, într'un balet ciudat de linii frânte...

Fără să vrea, ochii i se îndreptară către pălăria agățată în cuiul de lângă sobă...

Într'adevăr, nu mai era de purtat. Semăna a orice, afară de pălărie.

Și privind-o cu milă și regret, printr'o firească asociație de idei își aduse aminte că de dimineață, eșind dela birou se întâlnise pe scară cu Ionescu, cașierul.

— Bine, nene Spirică, cum dracu îți vine să umbli cu pleasca aia în cap ?

D. Spirică se simțise atins.

— Umbli de ! O pălărie nouă n'o iei fără cinci-șase sute de lei.

Ionescu stăruise răzând (el avea pălărie tare) :

— Ei, lasă-atunci, c'o să vorbesc cu „băeții” să facem o chetă și să-ți cumpărăm noi una de sfântul Spiridon, cadou de ziua onomastică.

Tocmai se apropia cu o căciuliță de lutru, trasă pe urechi, Tănăsescu dela fisc.

— Nu-ți pune nădejdea în ei. Nene Spirică, că ăștia „te duce”. Mai bine dă-o pâsta la îmblănit, că tot se-apropie Crăciunul...

D. Spirică lăsă jurnalul să-i lungece pe genunchi. Abia acum își da seama că răutățile băeților dela birou și nemulțumirile familiei, erau îndreptățite.

Trebuia să-și cumpere o pălărie.

Hotărârea fu luată repede și decisiv, ca orice hotărâre mare :

— Măine înaintea să mă duc la birou, îmi cumpăr o pălărie...

A doua zi, pe la șapte și jumătate de dimineață, d. Spirică, cu servieta subțioară (ca să aibă în ce pune pălăria cea veche), intră timid într'un magazin de pe strada Carol.

— Domnu ? Cu ce vă putem servi, vă rog ?..

— As vrea o pălărie... Dar știi... așa, o pălărie ca pentru mine... eu sunt funcționar și știi D-ta... noi funcționarii nu prea stăm bine cu Vintilă (spiritul ăsta, îl făcuse înădins ca să captiveze simpatia vânzătorului).

— Da... Este... La noi este pentru toate pungile... Ce culoare doriți, vă rog ?

D. Spirică stătu o clipă pe gânduri. Își aminti că în ajun uitându-se înțâmplător în „Cuceritorul de inimă” (cu care Didina adormise în mână), remarcase subliniat cu unghia, pasagdul ultim al capitolului întâi :

....el își potrivi pe o sprânceană frumoasă lui pălărie de plus verde, aprinse o țigară cu carton și răsucindu-și mustata, ieși...

— Verde !.. Verde-închis... Mai bătrână nească...

Cum ora era înaintată și d. Spirică

nu întârziase „in viața lui” dela slujbă, târgul se făcu repede, fără multă tocmală.

Pentru șase sute douăzeci și cinci de lei, d. Spirică devenise proprietarul unei pălării de pluș verde, cu panglică asortată.

Fericit, sprinten, aruncând priviri școlărești în vitrine, se grăbea spre birou.

Câteva prăvălii mai înainte, zări, în treacă, o pălărie la fel cu a lui, așezată în mijlocul unei vitrine. De curiozitate, se apropie s'a vadă... Era absolut la fel.

Un bilețel de carton, prins cu'n ac de panglică, anunța citet și sentențios:

475 lei Pluș veritabil 475 lei

Domnul Spirică citi de câteva ori bilețelul și toată buna dispoziție îi pieri.

— Nu există mai mari tâlhari decât negustorii, Uite-te, domnule, la fel cu a mea și cu două sute de lei mai ieftin!

La Casa de Depuneri, ceasul arăta opt fix. Amărât, d. Spirică iuți pasul spre birou. Spre norocul lui, șeful, nu venise.

Când îl văzură cu pălărie nouă, băcții din birou, săriră grămadă în jurul lui.

— S'o porti sănătoasă nene Spirică!...

— Iți vine la „otie”!

— Aldămașul!

Ionescu (casierul) i-o smulse de pe cap, o răsuci în mână, îi pipăi marginele, îi cercetă fundul și-l întrebă, așa de curiozitate:

— Cât ai dat pe ea, nene Spirică? Dar să spui drept.

D. Spirică își făcu o socoteală rapidă. „Dacă spui cât am dat exact, își bate joc pe mine că m'a păcălit negustorul”, și răspunde privind în altă parte:

— Am găsit o ocazie... Un noroc... La o desfacere... Patru sute șaptezeci și cinci de lei... Altminterea, n'o luam fără șapte sute de lei...

Ionescu surâse acru...

— A! Nu face!... Uite, să mergi cu mine la unu pe Griviții și dacă n'o iei absolut la fel cu 250 de lei, să nu-mi zici mie Ionescule... Te-a păcălit, nene Spirică... ascultă-mă pe mine...

D. Spirică, simți că se 'nvârtește pământul cu el. Iși ținu însă cumpătul „de ambiție”.

— Ei! M'a păcălit, m'a păcălit! Nu e nimic... Am dat, s'a isprăvit.

— Ai bani de aruncat pesemne!

— Am, n'am, asta e... N'o s'o arunc acum de gustul tău.

Tocmai intra și șeful... Văzându-i pe teji străși în jurul d-lui Spirică, se apropie și el. Află că Necșulescu și-a cumpărat pălărie nouă, o privi și zise surprins:

— Asta-mi place! Ieri am cumpărat și eu una la fel, pentru băiatul meu „care-l am la facultate”. Ai întinerit, Necșulescule...

D. Spirică simți o nădejde. Știa că Șeful, e om cu dare de mână și nu cumpără orice. Indrăzni sfios:

— Cât ai dat pe ea, Domnule șef?

— O sută optzeci de lei. Și nu m'am tocmnit, c'o luam și mai ieftin.

Ionescu (casierul) se apropie triumfător:

— Vezi? Nu credeai... Când ți-am spus eu că te-ai păcălit?...

Îmbrăntura s'a oprit ca un ghemotoc de câlți. În gâtul d-lui Spirică N'a răsunat nimic, a surâs galben și a trecut la birou poticnindu-se ca un om fără creeri.

Aldămașul pălăriei, îl costase o sută cincizeci de lei...

Tuica fiartă băută cu poftă și glumele

SUGRUMA LIGHIOANA

PETRE CĂTUNA

Moare sfârșitul toamnei în asfințituri reci. De câteva zile a înghețat pământul și cu greu mai răzbește fierul plugului, iar vântul ți se pune în proptă și se hănjoleşte cu tine dușmănos. Vitele s'au vârat la coșar; prea puține, pentru economia stăpânului nevoias, cari își mai amănesc încă foamea pe ogoarele pustii. Căinii dupe prispă și-au schimbat și ei culcușurile în șira de paie. Sufia vântul și despoaie copacii de puținele frunze aruncate ce le au mai rămas, umplând împrejurimea de mai multă lumină. Din spre baltă trec pe deasupra satului falșii de aripi și se aud croncăneli ascuțite, prevestitoare că iarna e pe drum, aproape și-o să intre fără de veste în sat.

Vină, ce-i pasă lui Chiriță Dima! Are lună agoniseală: pătulul plin, nutreț de ajuns, porci grași, oi multe făcătoare, vitele rânduie la coșar — e liniștit. Doar iapa cea surie cam tânjește — poate unde a stărpit. Da, bun e Sfântul, în feri de năpăstă că-l ține o groază de bănet. Surica, odată-i iapă! Cu roata împiedecată te scoate din necaz.

Iapa-i de laudă; da stăpânul?...

Chiriță e prostănacul satului. Îl vezi pe uliță tărându-și opincile mari cât culcușul de iepure, lălău, cu căciula pe ochi, posomorit, cu mustățile roșcate și răsvrățite ca de vulpoi. De altfel, un om cum sunt mulți, nu face nimăno rău. Cinstit și muncitor ca o vită, dar ai dracului de săgreit. Asta n'a dat în viața lui de pomână un ciur de mălai. Să-l tămăi și nu plătește pentru altul o cinzeacă măcar. Om rusinos: nu se uită în ochii muerilor și între oameni

băeților, spuse cu haz, îl liniștiseră. Întră acasă bine dispus, ca în ziua primei avansări.

Cum îl văzu, Didina, își făcu cruce.

— Bine că ai dat Dumnezeu... Ei! Așa da! Unde să scriu că te-ai hotărât să-ți cumperi pălărie? Și să știi că nu-ți vine rău... Pune-o însă n'telus mai pe ceafă... Așa!... Bravo Spirică... Nici nu știi ce plăcere îmi faci când te văd așa „ghîgăi”...

D-lui Spirică, îi venea s'o sărute de bucurie... Didina luă pălăria, o examină minuțios, i-o mai puse odată pe cap, o luă iarăși în mână și își dădu părerea cu competență:

— Păcat că ți-ai luat verde... Ce ți-a venit, zău, să-ți cumperi pălărie verde... Nu prea merge la oameni de vârsta ta... Și să știi, Spirică, nici cine știe ce calitate nu e... Ascultă-mă pe mine care mă pricep... Insfârșit!... Nu e nimic... Bine că ți-ai luat... Apropo! Cât ai dat pe ea?

Văzând-o mulțumită, d. Spirică, se gândi să nu-i strice cumva impresia:

— O sută optzeci de lei dragă! Pomână!...

Didina ascuți buzele.

— Ei, pe dracu! Pomână... O sută optzeci de lei, nu face... Te-a păcălit Dacă nu mi-ai spus mie, ce să-ți fac? Altfel e, când cumpără femeea... Voi, așa sunteți voi făcuți, nu vă pricepeți... Uite, Georgeasca de peste drum, mi-a spus că i-a cumpărat lui bărbatu-său, o pălărie de toată frumusețea, prima calitate, cu o sută patruzeci de lei...

— Acuma, pentru un pol-doi,

nu i' inșept la vorbă. Tace și ascultă rumegă în el, ori răde prosteste de ghidușie. Cu ai lui acasă nu face răută. Nu și-a bătut niciodată ne... Când se necăjește pe ea injură în și pleacă încolo bolborosind.

În coșarul scund dar destul de pător, vitele cu capetele în ieslă deasă hotul umed în nutreț, bătute de podele, mugesc și nechez mult. Pe o fereștrică cât ai astupa-o omele, se strecoară o dără de lumină caldă și liniște. Între grinzi, pe cuiburile părăsite de rândunici, jeni și-au țesut pânzile lor sub vrăbii furșate în grajd. În sărituri scurte, dă roată după ude grăunte.

Și din mirosul cald de bălegar, grinzi și palele așternute din răsul telor se înalță plutind un suflu de de odihnă.

În ușa coșarului se arată o ploaie. Se oprește în prag și se năvălește. Căciula picată pe ochi săi să-i înghită și mustățile roșcate.

Mitu, fecioru su, proptit de ieslă brațul petrecut după grumazu! se vorbea blând ca unui tovarăș și jenea în sufletul lui de ticăloșenie făcut-o și pe care nu îndrăsește s'o mărturisească.

Când s'a dus la pădure de a în căruța cu bușteni, ca să ajungă la grabă acasă, n'a mai ocolit pe la Micsuneștilor ci a dat deadreptă gâră, a înșepenit, a isbit iapa, și țat de a rupt șleaurile, și-a stat în până a trecut un om al lui Dum

— Sigur... Nu e nimica... Ai dus... Vezi însă Spirică, că mar de pălărie pe care a cumpărat-o Geșca. S'a interesat pentru tine...

— Și?

— Și dacă te-o 'ntreba cât ai ea, să nu cumva să spui un fra mult, că-ți aprinzi pac în cap, și tu, o sută de lei... că o știi ea. Totdeauna are ceva de zis...

Tocmai intra pe ușă și soacra sese la o prietenă „să 'nceapă jersé”.

— Mamă! sări iDidina, și-a luat că pălărie...

— Ei, taci!...

— Zău! Ia uită-te ici, îți plac vineee... Parcă e altul...

Soacra își scoase ochelarii din și-i potrivii pe nas, luă pălăria, pe toate părțile și clătina nemu din cap.

— Asta e pălărie de crai. Ești trăn ce dracu?... Cum îți vine să cești la vârsta ta... Mai mare zău... Cât ai dat pe ea?

Exasperat, zăpăcît, d. Spirică scăpărea supremă:

— Gratis, mamă soacră!... Mi-a dat-o un prieten dela un lui care a murit... Era nouă, n'a apucat s'o puie decât o șieșie...

Sub ochelari, ochii soacrei se fioresi...

— Ptiu! Bate-te Dumnezeu... Iartă-mă!... Trebuie să fii tu ca pălăriile mortilor... Să nu te ea în cap că te dau afară din

cu boii, de l'a scos la liman. Seara a stăruit și acum lăte-o, e gata... Trămura vârgă și o trec nădușelele.

— Ei, făcu bătrânul cu glasul înăbușit, gata să isbucnească în plâns.

— Săde așa, nu mănâncă.

Și tăcură amândoi.

Chiriță mai stete locului câtăva vreme, prost, apoi plecă încolo inciudat.

— Hm! șapte mii de lei... șapte mii — și i se puse un nod în gât iar pe șira spinării i se încinse fierbințele. — Șapte mii se duc dracului, parcă i ași fi furat.

A intrat în casă, iar a ieșit. S'a îndreptat către poartă, dar s'a întors din drum. Nu mai are astâmpăr. Și s'arată din nou în pragul coșarului.

Mitu bucioma iapa c'um șomoiog; dar nu-i găsește leacu. A dofortit-o cum l'a învățat bătrânii și nu-i nădejde. Zădărnicea l'a înneceț de amărăciune, i-a uns obrazii cu ceară.

Buciumă iapa și plânge flăcăul!

Chiriță nu ia în seamă feciorul. Clatină din cap și pleacă așa fără rost. Umbra zănatce prin ogradă și pe ce pune mâna îi e silă; simte o slăbiciune în toate mădularele. Zice că i-a rupt cineva mâinile, că l'a încălecat dracu pe umeri. — O grăază de bămet măi omule!.. Și-i pare rău că n'a vândut-o lui popa Tase. Că doar i-a bătut capul să facă târgul, să i-o dea lui s'o înhame la docar.

Și aduce aminte de vorbele popii: „Mă Chiriță, vinde-o taichii, păcat s'o muncești asta-i viață de fudulie!”.

Și-l mai vede pe popă ieșind din hanul lui Zănică, cum îl oprește cu căruța în drum și-i dă Surei zahăr și popa țar s'agată c'o vorbă.

— Cap sec! Să i-o fi vândut popii, hm... șapte mii... Dar din amarul care-i îngreua capul, deodată se desprinse un gând bun și omul se însenină. — Stăi Chiriță, stăi, poate nu-i nimic! Da, da, de scula. Vita-i tare. O vrea Dumnezeu și cu mine...

Șin sufletul creștinului se țesu o slăbiciune nădejde care-l aduse în fire.

S'a lăsat un frig îndrăcit. De cu seară început să fulguiască iar acum diinițea satu strălucește de zăpadă și lumină. Se înalță fumurile pe coșuri. Căpăsi astâmpărați de pe uliță stau în jurul vetei la dogoarea jarului. Ici-colea se zărește câte-un om cu treburi pe la ule. Când Voica s'a dus să scoară o găleată de apă, a rămas cu mâna pe ule neclintită. Din ograda vecinului lui văicăreli. Ascultă și ia seama bine. Mitu și cu frate-su Gheorghe târâsc afară din coșar un cal mort, iar Chiriță în urma lor se bate cu pumnii în cap.

— Sărăcii de ei — zise Voica și dete drumul găleței s'alunece în puț.

De acuma nu mai e om Chiriță. Fațuba asta l'a înrăit, i-a înfipt un junghiu în cap, l'a zmintit. S'a posomorât și tot și când l'apucă paraponul lăcrămăză ca o muiere. Nevasta și copii nu-i mai intru în voie. A rămas năuc și se spaimă de parcă tot ar veni o apă mare să-l înghită. Lumea îl căinește și se ce-l căinește d'ăia i se pierde viaga. El mai colțăți. cari îl luau altădată pe picior, îl înțeapă și acum cu neață c'o vorbă proastă:

— Bă nea Chiriță, barem ți-ai făcut rost de opinci. Grozav de trainică îi pielea de cal!

Tace Chiriță, tace, da innăuntru lui simte noduri și fierbințeli.

Și omul asta — robul lui Dumnezeu, Chiriță, și-ar fi turburat de-a binele

gândul și ar fi apucat-o rasna, dacă într-o bună zi nu s'ar fi întâlnit pe ulița satului, la răspântie, cu dascălul bisericii, cu moș Matei.

— Cu moș Matei?

— Da, un om cuminte, un om să-l zugrăvești lângă icoane. Că bea, ce am eu cu meteahna lui! Are omu glagorie? Are. Atuncia...

Adevărat, c'am bea; dar vezi fo! de beție, n'are harțag, ci te-apucă de suman, te sgâlțâie mereu să-i dai ascultare și judecă politică, judecă lumea.

Da zău! Și ciudat lucru — la beție totdeauna are vorba sănătoasă.

— Ei, mireasă, ai isprăvit cu necazul?

— Greu, nea Matei, greu.

— Ce greu mă, ce greu! Ți-a murit iapa. Ei! Ce, ți-a crăpat fieroa? Bă — și-l sgâlțâie de umăr de erau să cadă amândoi grămadă — auzi tu, uită te'n apă limpede să-ți vezi mutra, hă, hă, hă... ce mutră de dobitoc, zău! Și odată se resti infuriat: — Ce mă, ți-a murit copilul? Ai îngropat pe măta? Na, și se descinse de curea, na Chiriță, na, spânzură-te de craca aia. Dă-te de po-mană dracului. Îi?... Ce?... Tu crezi că mi-am băut mințile? Știu ce spun: ești un păcătoș.

— Nea Matei — zise dojenitor Chiriță.

— Nici un nentiu Matei, ești un păcătoș. Ți-a murit iapa. Ei, ai rămas pe drumuri? Ai făcut cărcei la creer? O să te înjuți tu la plug, n'ai cu ce-ți mai țări zilele? Spune, neghiobule!

— Pagubă mare, nea Matei, mă ținea...

— Du-te dracului, și iar îl sgâlțâi și iar începu să sbiere: Mă, ai destulă stare, n'ai rămas prost. Sunt alții mai pedepsiți ca tine și tot nu și-au pus unghia în gât. Christache, da, Christache — și răcni de parcă ar fi vrut să-i vâre vorba deadreptul în cap. Christache nu se storcește ca o muiere Eri noapte i-a mâncat lupu două oi. P'alea le-avea, săracul, două oi.

Și îndușat începu să lăcrămeze: Două oi, săracul Christache!... Da tu ești tare mă, ești tare. Nici n'ai tu mutră de atâta avere. Și tie mă îți miroase capu de șărcenie. Faci tu acum cinste c'o litră de vin, da, spune mă, faci tu cinste? Nu faci. Hai că dau eu o oca.

— Lasă, nea Matei.

— Dracu să te lase. Bă, în capul tău zace o lighioană, mă înțelegi... o lighioană... îi hă... așa băete, și-o să clocească lighioana aia dacă n'o sugrumi. Sugrumă lighioana, taică, sugrumo și ai să pricepi apoi că pământul ăsta nu-i făcut să-l moștenești tu, nerodule. Mă, Dumnezeu te încearcă! Și sbieră și-l sgâlțâi de suman de se loviră în capete. — Ascultă tu, te încearcă Dumnezeu. Și tu degeaba te duci la biserică, de geaba îți cântă popa. Stai bine Chiriță, stai bine băete! Ai rost, ai avere — ești pripocșit. Săracu Cristache, două oi... lupu, lupu mă... Da du-te dracului că nu e capu tău de vorba mea. Lighioana... lighioana o să-ți roadă capu, o să-ți roadă sufletul! O să te duci sec și neghiob în fata lui Dumnezeu. Și plecă încolo scârbit, clatinându-se ușor, lăsând pe Chiriță prost în mijlocul drumului.

După ce trecu colțul, dascălul se mai auzi bolborosind: de iapă, de Christache, de lighioană, că Dumnezeu încearcă... că omu-i păcătoș...

Chiriță a rămas uluit. Se uită lung lung după moș Matei. În clipa asta avu îndemnul să se ducă după el, sau să cadă jos l'au ametit vorbele dascălului. L'a ametit ca o băntură puternică și acum nu-si dă seama dacă innăuntru capului sau innaintea ochilor i se în-

vârtește o roată. Prin tot trupul însă simte bine cum îi umblă furnicile.

Curând apoi plecă spre casă aiurit, îngândurat.

Când a intrat Chiriță în casă, nevasta tocmai răsturna mămăliga pe masă, iar Florica aduse străchinile și turnă în ele borșul fierbinte. Toți și-au apucat locurile Pisica a pus și ea o lăbuță pe un colț al mesei. Aburul cald le gădilă nările.

Chiriță se așeză la masă, dar nu puse mâna pe lingură. A rămas cu ochii în părete; parcă ar vrea să deslușească o slovă scrisă acolo și văzută numai de el.

— Da, unde ți-e gândul omule?

— Nevastă, strigă odată Chiriță, ascultă tu: a murit iapa, da. Ei, și dacă a murit să fiu sănătos, că n'a murit măta. Îi hă... trebuie sugrumată lighioana; e colea în cap. Lui Christache i-a mâncat oile. Eu, eu am destulă avere. Și 'n capu tău e o lighioană și la Mitu și la Gheorghe, la toți...

Toate lingurile au încremenit în mâini. Copiii se uitau la ta-su speriați.

— Ce tot îndrugi, nebunule, te-ai îmbătut și nu știi ce vorbești!

Chiriță trânti pumnul de masă de era s'o răstoarne.

— Beat, muiere proastă, beat! Așa-i omul beat? Da capu tău nu pricepe. Dumnezeu încearcă... Când se duce omu la biserică... Dascălul, da...

— A ha, te-ai găsit cu butia aia fără fund.

— Du-te... Doamne iartă-mă! Ce știi tu, doar să trăncănești. Crapă, na! Mie nu-mi tihnește.

Apoi mai domolită, ca omul sleit de puteri:

— Pe mine mă roade innăuntru, mă arde o sarmă de jeratec. Da, să știți voi, simt eu asta bine. Uite așa, se urcă la cap... hh... ce știți voi.

Eu trebuie să-mi răcoresc sufletul, trebuie. Și ieși afară în ogradă.

— Măi tătică, îi strigă Mitu care veni după el.

— Pleacă de aci, pleacă.

— Lasă-l maică, să-i treacă pandaliile.

Omul mai întâi umblă hai-hui prin ogradă. Apoi se lăsă jos pe-o buturugă. Își scoase căciula și-și șterse fruntea infierbântată. Îi e capul greu, încălțit. Îi mucește un gând care se tot țese și se destramă. Vrea să-i prindă rostul. Dascălul a pus stăpânire pe sufletul lui și din ce i-a descântat, o vorbă, una singură îi incurcă mereu mintea și pe asta vrea s'o limpezească. Și gândul iar se țese și iar se destramă!

A rămas o vreme năuc, apoi deodată își descreți fruntea, se însenină și se sculă hotărât.

Se duse deadreptul în coșar. Infăscă două oi și luând o nelușă le mână dela spate pe poartă afară...

Dascălul Matei l'a văzut intrând cu ele în ogradă la Christache.

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Vergiu Dan și Roușus Diamu

2)

Fata duse la buze, mâna bărbatului, fără să-l fi privit măcar. Pann la rândul său o sărută pe pleoape.

Slugile aduseră caii sub cerdac. După ce mirele și pețitorii încălocară, bangiul. Penelopi, rubedeniile și argații răspunseră la chiotul celor cari plecau fluturând basmale și pălării -- Pann mai privi odată mireasa nemișcată, apoi se aplecă înainte pe coama calului și porni fără să mai întoarne capul.

Ceata călare abia se mai zărea, când cei din cerdac, încetând salutul lor, au băgat de seamă că Tomaida se furișase de mult, pe nesimțite, în casă.

DOAMNE, MILUEȘTE...

IV.

Până astăzi nunta a rămas pentru țărani de pretutindeni o serbare sălbatecă neîntrecută și minunată, cum numai moartea mai e. În Scoția, în Bretania, în Sardinia, în Balcani, țărani păstrează asemănări în strigăte și dansuri cu oamenii fără cămașă, ai triburilor. Poate că de aici vine și frumusețea ciudată a acestor sărbători la cari pe lângă strălucirea torțelor aprinse în noapte și la dansurile furtivoase cu sbierete, s'adăugă proaspăta frumusețe a sângelui și strălucirea nouă a cuțitelor răshunătoare.

Așa cum astăzi în Valachia, Moldova și împrejurimile românești, porunca obștească nu îngăduie nunta fără lăutari, sunt încă neuitate vremile când nunta fără gălgăirea sângelui nu se putea.

Asasinatul era pe-atunci un număr de serbare și procurorii nu se amestecau, ca acum, în treburile oamenilor.

Nunta lui Pann se întinse din odăile grecului, prin suri și în băătătură, unde ciobanii făcuseră focuri înalte. Lavițele de lemn dealungul meselor trosneau odată cu urarea la pahar și nuntași se răsturnau pe spate în hohotele slugilor. Pe nesimțite dispăreau din ceată flăcăi și femei. În via abia înfrunzită din dosul surii se întâlneau perechi rușinate, apoi portița scârția din nou și femcea urma bărbatul la douăzeci de pași.

La nunta unora, și alții nunteau prin iarbă, păziți de noaptea grasă, sub cerul bulgăresc.

În toul acestei desmățări, s'auzică strigăte dela poartă.

— Pann! Pann! Iți arde casa și șura!

Vestea, trezi ca un șuvoiu rece beția. Pann se cutremură. Desmetit începu să alerge cu cățiva după el, ulițele negre către casa lui plecată spre cer în flăcări. Câinii satului măturiseară o bucurie lă-

trată tare pentru focul legănat ca o basma roșie, de vânt. Când Pann ajunsese, casa nu mai era, nici șura, și flăcările se retrăceau. El rămase, fără cuvinte, în fața locului pustiit, neștiind ce trebuie să facă sau ce trebuie să înțeleagă.

Focul sfârșit aici, se strănutase mai departe pe câmp. Oile alergau cu lâna aprinsă behăind o chemare de ajutor aproape omenească, și se stingeau cu flacăra lor deodată.

Niciko se apropie:

— Ascultă, Baci dragă...

— Nu sânt, nu mai sânt baci. Culegeți oile arse pe câmp și duceți-le nuntașilor. Sânt de aci înainte din nou umilul Pantoleon Petroveanu, căldărarul. Nu mai ure pe munte cu voi și cu oile. Nu vreau să-mi mai aud porecla la stână. Am să lucrez căldări ca meșterii țigani fără casă.

V.

Ca să boteze pruncul născut, Pann vându trei căldări, muncite greu, noaptea toată dintr'o săptămână.

După câteva luni de zile, trebui să mai muncească cu sudoare alte nopți, să vândă încă trei căldări pentru înmormântarea fetei.

— Dumnezeu s'a încrunțat pe noi, Pann!

— Dumnezeu ne-a cerut înapoi copilul, Ne va da alții, Tomaida.

Căpătără într'adevăr, alții: doi băieți mai plini și unul, al treilea, mai slab. Cei mai voinici se învăteau sub ochii calzi ai căldărarului, iar cel de-al treilea dormea pe brațele mamei, cu fruntea pe pieptul ei, de unde asculta cântecul frumos al inimii. Până la patru ani, el mai dormea pe pieptul Tomaidiei, ce i se părea o pernă dulce în care bate un ceasornic. Primise la botez numele Antonie, după al sfântului chinuit de ispite, și ascuns în câte-o căldare din curte, repeta cântecele de leagăn rămase în amintire.

De isteț și vioiu, Anton ajunsese să-și sperie frații, cărora le făcea șotii și le cânta să-i împace. Știa să îngâne fără eusur pe preotul bulgar care sfinția casa la zi-întâi a lunii și de care, de altfel, se teme.

În fundul curții căldărarului Pann, era o livadă cu pruni și meri. Pășteau caprele iarba grasă în care erau înmormântați și cățiva bunici nemaiaimintiți. Un copil plâpând, cu un singur ochiu, din naștere, mânca în neștire fructele viermănoase găsite pe jos, mestecând toată ziua fără foame, și păzind livada. Se numea Ivan și i se zicea Vanci. Uneori copilul se gătea cu ștergare furate din casă

și închipuindu-se popă, slujea la înmântări de mei și omizi ce singur lea, și atunci mormăiala lui atrăgea uluci pe neastâmpăratul Anton.

— Cum te cheamă?

— Eu sunt sfântul Ion...

— Atunci să-mi dai două mere...

Vanci ridica o proptea a gardului scotea o scândură. Anton pătrunde în livadă. Își umplea sânul cu mere făcând în seamă pe micul popă, care era și timid, nu îndrăznea să se apropie să spună ceva. Anton îl privea bețit retrăgându-se la spătura din gard care după ce o trecea, își schimbă locul și cânta:

„Dacă mi se face foame
Vin la tine să-mi dai poame
Al dracului, sfinte Ioane...”

Nebunul da cu mere de-a asvârta și scotea o scândură. Anton îi striga:

— Potolește-te, sfinte, că și eu sfântul Anton...

Dacă atunci când avea cinci ani Antonie făcea haz de sfinții calendarului cum am văzut mai sus, gândul, schimbă în scurtă vreme, până la zece ani, când își începe viața bisericească. Timpurie renunțare la nobila îndrăgălașă a jocurilor, pentru a ajuta pe deplin bisericii satului, ținându-i în cântări și stingând lumânările delăsătoare.

Trecerea aceasta s'a făcut pe nesimțite aproape și micul Antonie mătură nazal cântările, dovedind bună muzicală ca toți copiii fenomen. Nu putea spune că întâia lui intrare în biserică l'a bucurat și l'a supus. De trist.

Pe vremea aceea, și mai ales în zilele sărace ale satelor bulgărești, se nu arătau deloc atrăgători, în zădărnici la lor naivă. Aveau bărbile așa de mate încât luau chip de pătimăși înțepitori. Ori asta nici nu s'ar fi înștit fiind că sfinții ca și școlarii mează.

În Dobroea, arhangheli; nu erau puși și văpsiți de cine știe ce mașini doar de vre'un cioban sau țaran din de unde venea și asemănarea lor cu tașii locului.

Într'o Duminică, Antonie cunoștea serica sfinții și pe dascălul Sofronie mul lucru însemnat ce trebuie spus, că băiatul odată pătruns înăuntrul simți desbrăcat de vrăjile închisale. Biserica era o pivniță umedă, necoasă și plină de fum. Prin întrecutul acesta se deslușeau luminile păitoare ale lumânărilor de secul ca

steluțe de pojar. Tomaida ingenunchie, gârâind lespede și micul Antonie: fu foarte mirat de această umilință, ce se dădea și pe-atunci ca pedeapsă copiilor leși din clasa I-a primară.

Ori Tomaida nici nu umblase prin școli și n'avea de ce să împlinescă o așa de grea poruncă. Mai târziu cu câțiva ani el își dădu seama că ingenunchierea Tomaidei în biserică e poruncită de Dumnezeu, care este mai mare chiar decât toți dascălii de biserică și cei din școală.

Un sfânt, oricât de bine scris pe zid, nu poate fi frumos, pentru că sfinții—stie oricare — se hrănesc numai cu ierburi și cu rădăcini, mâncare ce nu ține nici de saț, nici de frumusețe. Cu atât mai puțin un sfânt care se aseamănă cu Pancoff, acela netuns și cu jeg de-un deget să-i fie cald iarna și să-l apere de împunsătura muștii, vara ! Un asemenea sfânt chiar de-ar face vre'o minune, încă n'ar naște în sufletul lui Antonie vre'o dragoste sau vre'un respect. Frică însă fi era de sfinții încrunțați și în prima clipă se plânse destul de tare Tomaidei:

— Mamă, de ce l'au pus și pe Pancoff aici ?

Tomaida căută să-l liniștească, dar cu vorbă de muștrare :

— Acela nu e Pancoff, zarzavagiul, ci sfântul Ion Gură de Aur, și trebuie să i te închini cum fac și eu. Să nu mai vorbești așa de tare că dacă te-aude, se mânie !

Antonie scrută cu grijă pe Ion Gură de Aur și după ce se incredință că sfântul zugrăvit nu poate fi primejdios, întrebă :

— Și dacă se mânie, ce face ? Că doară de pe zid nu poate cobori fără scară și nici de sărit nu poate sări ?

Tomaida își stăpâni cu greu râsul.

— Fii cuminte, că sfântul te-ajută. El suride copiilor cuminți.

— Cum o să măjute și cum o să suradă, când nici nu mișcă ?

Impresiile acestea păgânești se șterseră în scurtă vreme. Ocrotit de Tomaida, Anton era ferit de muncile grele la care frații lui erau supuși. Toată ziua nu făcea altceva, decât să se certe cu Vancei și să hotărăască întovărușit de alți băieți prin cimitirul unde pășteau caprele, și pe dealul bisericii.

VI

Ca să curme clinul primejdios către care aluneca băiatul, căldărarul îl luă într-o zi de mână și merse cu el la dascălul bisericii. Il găsiră în grădină, la o masă rotundă înfiptă în pământ, citind o carte cu litere roșii și negre, înconjurat de albinele cele galbene ale stupilor din jur.

În măruș ce-l umbrea, se desfăcuseră flori. Mugurii scoteau mici batiste albe. Muștele de miere amețeau în flori și cădeau, câte două, pe filele cărții. Dascălul liniștit le îndepărta cu mâna, de teamă să nu le ucidă, nici să le scriească vre'un picior mușiat în polen sau șofran.

Din când în când Sofronie își ridica privirile spre creștinul ce-și plătea un maslu, destelenind, la douăzeci de pași strătul de trandafiri ale căror flori ne-vite încă, erau înlocuite cu baloane verzi și roșii, de sticlă.

— Bună vremea, dascăle Sofronie, spune Pann căldărarul, destul de tare ca să

se audă peste lătratul câinilor ce-l întâmpinaseră.

— Bună să-ți fie inima. Dar ce vânt te aduce ?

— Vreau să căpătuesc pe Antonie al meu. Frații lui mai mari, Andrei și Vlad au apucat meșteșuguri de aur, primul e căldărar, și celălalt ucenicește la Nuși, abagiul. Dar cu prăslea va fi mai greu. Maică-sa, Tomaida, vrea să-și domolească mâhnirea ei de a nu fi fost dată la învățătură, făcând pe Antonie cărturar. Am venit, dascăle Sofronie, să supun minții dumitale dorința Tomaidei, la care eu nu mă alătur decât după chibzuința unui cărturar ca dumneata.

Anton lăsase ochii în jos. Sofronie îi luă mâna și-i mângâie obrazii, apoi îl întrebă cu blândețe :

— Câți ani ai, Antonie ?

— Șapte ani la toamnă, răspunse băiatul desghețat.

— Fosta-i tu vre'odată la biserică ?

— Fost.

— Și ce ți-a plăcut mai mult acolo ?

— Nimic, decât clopotele cari sunau sus și pe cari nu le-am văzut.

— Ei, atunci să rămâi la mine.

Astuseară am să te iau în clopotniță când se va sluji vecernia.

Băiatul a ridicat spre tatăl său privirea dar i-a secăt glasul când l'a întâmpinat figura poruncitoare a acestuia.

— Dascăle Sofronie, să-ți ajute Dumnezeu să-mi înveți băiatul, care se va ruga odată pentru păcatele noastre, că multe sunt și fără vină.

Cu aceste cuvinte plecă. Anton rămăsese clătănându-se, sub ploaia de flori a mărușului, între albinele cari cădeau pe filele cărții, întoarse mereu de vânt.

Între două căldărușe cu apă pe cari le umplea când și când la șipot, copilul deschidea bucoavna și slovele psalmistului. Sofronie îl învăța să citească. Pentru a-i ușura ținerea de minte, dascălul îi cânta un ton pentru fiecare cuvânt, așa încât fiecare frază era un cântec și Anton arăta mare aplecare spre muzică.

Într-o săptămână numai, învățase câteva rugăciuni și știa să ție isonul la cântări.

— Plângi, Antonie ?

— Vreau să mă lași o zi acasă, prea sfinte.

— Asta nu se poate, fiule, dar silește-te de învăță „Doamne, Miluește”, căci Duminică ce vine, vei sta lângă mine în strană...

Tot ce se învăța cu râvnă și cu lacrimă e pentru totdeauna. Cântând, copilul se schimbă ne închipuit. Seara însoțea pe Sofronie, în biserică, și lui i se incredința cheia cea mare, după ce toate lumânările erau stinse.

Când sosi Sâmbăta, băiatul se urcă în clopotniță cu dascălul și bătu toaca mai tare de cum făcuse până atunci. Clopotele sunară mai lin, ca să anunțe mamii sale dorul lui neprihănit.

Trăgând ritmic funiile, Antonie scutura o seară liniștită peste satul în care oamenii își încheiau treburile. Când s'a coborât în biserică, sfinții de pe ziduri, deși tot cu bărbile afumate și crescute sălbatec din urechi, arătau o strălucire nouă, pentru el. Atunci văzu Antonie că sfinții, ca și oameii, pot avea o frumu-

sețe lăuntrică, străină de înfățișarea lor. Numai îngerii au chip frumos, pentru că ei nu se canonesc și Dumnezeu nu i-a onorat cu nici un fel de suferințe. La coborirea lui Antonie în biserică, sfinții îl primiră cu surâsuri binevoitoare și copilul se afla printre dânsii ca Iisus între cărturarii jidovi ai templului din Nazaret.

A doua zi, Duminică, Sofronie îl trezi înainte de răsăritul soarelui și după ce îl îmbracă în cămașa curată trimisă în ajun de Tomaida, îl luă la biserică, fără să-i fi dat ceva de mâncare. Antonie își alesese locul în strană, înălțat pe un chilim rotund, împletit din papură, de semăna cu o turtă. Când soarele a început să topească, culoarea geamurilor din turle, au început a sosi vrăbiile, apoi babele satului, apoi lăhuzele, apoi cerșetorii, în cele din urmă tinerii. O umbră neagră se strecură în stânga, printre femei, la loc ferit de vederea băiatului, care cânta în strană alături de Sofronie.

Tomaida își văzu copilul, și-l auzi cum limpede melodia „Doamne Miluește”, după rugăciunile din altar.

Ar fi vrut să plângă, dacă în același timp n'ar fi fost stăpânită de bucuria firească a mamelor, când își văd copiii luând drumul liniștit al vieții bisericești în care sunt feriți de primejdia oastei și de spurcatele boli ale lumii.

Se citea evanghelia peste capetele plecate ale credincioșilor ingenunchiați. Numai preotul, dascălul și Antonie rămăseseră în picioare.

Înainteș tuturor stătea smerit un enoriaș bătrân, care simțind în spate răceală, se întoarse să deosebească pe cineva mai lângă ușe și fără șovăire, în liniștea liturgică, rosti gros și supărat :

— Măi Pricup, închide ușa...

Antonie îl privi cu mânie.

Din fundul bisericii, Vlad și Andrei se uitau la acest frate mai mic, plecat pe altă cale decât a meseriilor prostimei și în ei se ridică o admirație umilă pentru copilul Anton :

— În vreme ce eu ajut tatei la căldări, el deslușește buchile din cărțile sfinte.

Anton își învăliu frații cu o privire caldă și ei simțiră mândria îndreptățită a acelora ce se văd recunoscuți în mulțime, de fratele ajuns mare demnitar.

Tatăl său trecu smerit și cu mâinile încrucișate pe piept, pe dinaintea stranei în care cânta Anton și după ce se închină, își apropie buzele de icoana din fața copilului

După trei ani, Anton știa toată slujba bisericească. Nu mai ținea isonul, ci ocupase strana dimpotrivă, dând dascălului său răspunsurile convenite. Țara sbârâna de svonuri. În fiecare Duminică, micul cântăreț dădea tatălui și fraților adunați la masa pe care Tomaida își înșurubase ghergheful, vești aflate dela dascăl și dela preot.

— Un împărat din Apus a bătut Viana și se-aude că vrea să ajungă până la Moseva. Armata lui Alexandru, împăratul muscalilor a fost pornită să apere pe cea zdrobită, a împăratului Austriei...

Familia lui asculta veștile acestea nepricepând prea mult, dar minunându-se de câte știe Anton.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

ION PILLAT:

Intoarcere

poezii

De sigur că nu e prea greu pentru un scriitor să aibă o carte slabă. Adese-ori însă o carte slabă poate fi tot atât de interesantă ca și una standard. Ea arată curba de evoluție a unei sensibilități, sinceritatea ei, și marchează, poate, și o finalitate. Volumul d-lui Ion Pillat, „Introducere” se definește ca atare. Autorul, într-o prefață, ne spune că „fără voce, se gândește la di- buirile dela început, la rățăcirile prin lunci, „credințe și sensibilități străine firii sale adevărate și pământului nostru”. Și adaugă: „Le citește „zâmbind cu bună-tate. Se gândește, poate, cu arărăciune, că miracza lor a pierit cu anii, și prea puține îi mai plac. Dintr'atâtea visări păgâne de odinioară, dintr'atâtea eternități — vai! de-o clipă, au rămas în casa amintirii doar câteva amăgiri...”

Nu avem nici un motiv să contrazi- cem simțul critic al autorului în rap- port cu trecutul d-sale literar. Sun- tem, în această privință, de acord. D. Pillat însă are aerul că-și năpăstu- ește, astfel trecutul dintr'o convertire recentă la „ingrădire cu rustice uluci a părțicelei de moșie și de suflet strămo- șesc. Aici încă chestiunea se agravează. D. Pillat îmbracă o armură și începe o cruciadă în numele unei întregi doc- trini făcută de alții; de alții ilustrată, și de d-sa adoptată postum. Avem aface, astfel, cu, iarăși, spectrul unei răpo- sate etici naționale în artă. Atitudinea aceasta a servit douăzeci de ani în șir să înlocuiască problema talentului cu aceea a tendinței afișate colorat pe gar- durile maidanelor literare ale unei gău- noase Beoții intelectuale. Ridiculul a- cestei situații a fost totdeauna acela de a fi rămas în afară de orice con- trol posibil, și de-a se fi fabricat la noi după modele succesive ale, mai mult sau mai puțin, apusului, Alexandri, de pildă, pune în gura lui Ștefan Cel Mare raduri ca următoarele:

„Acum când armăsarii Osmanului mărit
„Aruncă largi nechezuri din mândrul
[răsărit”

destul de asemuitoare cu altele din Vic- tor Hugo:

„On entend des chevaux heunir à
[l'orient
„Les hordes du Levent sont aux portes
[de Vieune,

Și tot așa când, apoi, scrie „Penes Curcanul” după „En partant du golfe d'Otrante nous étions trentes, mais en arrivant a Cadix, non étions dix”. Exemplele se pot multiplica la infinit. Și lucrul e firesc. Poesia, pentru a pu- tea viă, nu se poate izola de nici unul din marii ei faurii. În această privință seamănă cu însăși viața care, de la in- finit mare și până la cel mic, înglobează, cu rosturi proporționate, totul în tot. D. Pillat, de pildă, nu poate nici d-sa să facă abstracție de poetul esen- țial al amintirii, de Bataille din „Les Souvenirs” când își scrie „Casa Aminti- rei” și nici când scrie „Cutezătorul”:

„sub plopii'n șir
„Ce se deșir,
„In goana lor spre zare,
„Pe-un cal alb,
„Sub cer rozalb,
„Pornii din cutezare”.

nu face abstracție, până și la forma ex- terioară, de „Eldorado” a lui Edgar Poe:

„Gaily bedight,
„A galant Knight
„In sunshine and in shadow,
„Had journeyed long,
„Suing a song
„In search of Eldorado”.

D. Pillat însă are iluzie că astăzi este la modă eticismul acesta național, după cum într-o vreme credea că la modă era decadentismul simbolist, minules- cianismul sau alte, mai mult sau mai puțin perimate, „isme” literare. Și după cum scria, mânuind reminiscențe de at- titudini din „Avatarul” lui Alexandru Macedonsky, sau din a aceluia, „Umbră de dincolo de Stix”, pe cont propriu „drum de noapte”, tot așa cum se so- coate cu har tradiționalist. E un exer- cițiu, principal, inofensiv și, atâta vreme cât nu se suprapune unei neîndreptă- țite căutări de găunoasă faimă, nu face de cât să se rezolve în cărți de trecă- toare esență. Nu este de cât matematic cazul d-lui Pillat. Autorul volumului „Introducere” izbutește, în tribulațiile pe care le face de-alungul doctrinelor li- teraturii noastre, și pe care le face nu- mai teoretic, ca, dintr'un nolan de „ghe- țării”, de „cetăți bretone”, de „Ofiruri”

de „Zei” de „Jorge”, de „catedra” de numeroase alte blestemații să să găsească și unele note cărora se poată zice naționale:

„Cuprinde-mă, Domniță, cu brațul
[și c
„Și să pornim... nuntașii au poposă
[in e
„Vieafa te așteaptă cu surle și chim
„Și vreau în ea și visul și ochii și
[scak

Drept este însă că „Jaquette” nu e fel mai românesc: dacă-i zici jaquette și nici „cojoel” nu se franțuzește e ortografiat „codjocque”. Este însă discuție care depășește nivelul d-lui Pillat. Arta însemnează mă- cu har a cuvântului în vederea in- tualizării unei simțământ. Verbul „fiune, substantivul e substantivul „verbul și adjectivul sunt mijloace de fixare deferențiată a distanței, de densare sau de rarefiere necesară a tei, de circumseriere, până la pre- dial, a masei. La d. Pillat primăva doar prilej de a fi versificată cu „și cu „pierde”, „pădurea e plină de guri”, „pe pașiște domnește lumce „ecorii se'ntore, și prin zare lung strigătul lor”. Din când în când străbate câte-o notă a cărei oon- dă oarecare savoare:

„Era în clipa'n care nu știi sub
[ni
„De vine aurora din nou, sau de-i amă

Se pierde și aceasta însă în atâta ian de curentă și efitină marfă liter- în cât devine o vagă și penibilă chetărie. Cinci-spre-zece ani de ex- ții în meșteșgul versificării au să prin a dovedi că d. Pillat nu e un Va fi, însă, poate, un tradiționalist

N. DAVIDEN

note

În numărul viitor, d-nul Camil Pa- cu, va scrie despre „Rime Spring- de d-nul M. Sevastos.

Sinteza nr. 10—11 cuprinde un ar- editorial „Din pragul unui an nou d-lui G. Nichita precum și nume- versuri și proză semnate de I. Vine- tavian Goga Adrian Maniu, I. Pillat, Demetrius, Emil Gulian, Mircea E- L. Sebastian, H. Acterian și alții.

Primim la redacție „Cultura Om- anul I No. 2 din luna Martie.

IN STRAINĂTATE

JACQUES RIVIERÉ

Descoperirea lui Rivière prețuește cât o experiență proprie și emoționează cât o viață. Să scrii din capul locului acest superlativ, care ni-l face apropiat și înțeles: dintre scriitorii acestui veac, cel mai puțin livresc; dintre conștiințele acestei zodii sufletești cea mai construită. El abordezi nestingherit și prieten, sigur, că de oriunde ai porni, mergi către centrul coerent, organizat și orientat al unui singur spirit. Cetitorului nu îi trebuie puncte strategice în drumul câștigării lui Ori din care parte s'ar înfățișa, scrisul lui Rivière — dela optsprezece sau treizeci și șase de ani — păstrează o densă logică de gând și expresie. Ceea ce nu exclude o viață vie și tânără, care își înscrie în cele mai precise geismograme, trecerea frământată, prezența și tăria răzvrătirilor ei, tragedia neobostă a lepadărilor de sine și a renunțării irevocabile

Dimpotrivă. Dela pragul celei dintâi adolescențe și până la moartea omului în deplină bărbăție a celor treizeci și opt de ani și săt, au fost schimbate în aceeași existență câteva vieți cu pasiuni noi și alte preocupări. Cum să rezumi treptele acestei lente urcări de mare intimitate și rădăcină? Însămădă etapele pasiunilor literare, uzezi de un procedeu strâmb și exterior. Ar trebui chiar povestea acestei vieți, nespusa ei însuirire de fapte diverse și evenimente, înceata ei limpezire din experiențe și greșeli. La ce să desparți școlărește în existența lui Rivière, anii trăiți — treptat și exclusiv — cu Laforgue, Jammes, Barrés, Claudel (căci se pare că aceștia și în această ordine, au fost mentori adolescenței lui) când adevăratele personale și sigure ale traiului îi sunt păstrate într'altă parte de cât în preferințe literare?

Refuz să văd în Rivière, un critic numai reacționând la semnul creațiilor de afară, comentând o muncă străină și înțelegând-o. Este în scrisul omului acestuia altceva decât munca sedentară a unui interpretator, anexă clară și onestă la cărți citite. Sunt acolo insignele unei singurătăți, limpezindu-se în sinea ei și înfățișându-se decisă dar nu severă. Îi desăvârșim trăsăturile.

Esențial: timp de douăzeci de ani, cât a scris, a trecut cu reale zguduirii lăuntrice peste pragul despărțitor dintre o viață și alta, s'a construit din fiecare criză cu o viață nouă, ca dintr'o altă pubertate și totuși întotdeauna, în intimele rosturi ale inteligenței lui, și-a păstrat aceeași odihnitoare ordine, aceeași claritate geometrică și neclintită. A călătorit cu Claudel și Evanghelia prin țările obscure ale unui misticism adolescent, dar întocmită — deși nu își statornicise liniile simple ale unui catolicism limpede și orientat — nu și-a pierdut claritatea gândului și rațiunea credinței lui. S'a lăsat mai târziu sau în același timp chiar, în

voia demonului gidean, dar nici o clipă n'a fost înșelat de metafizica nelămuririlor și nu s'a pierdut — diletant — în comoda filozofie a compromisurilor. Crescut pe cele din urmă trepte ale simbolismului, nu l-au câștigat strălucirile de falsă și exterioră bogăție ale acestui spumos joc de artificii și s'a despărțit scurt de Laforgue. A fost muncit de indoeli și cutremurări, dar stearpa cochetărie a scepticismului gourmontian i-a repugnat. A cunoscut din școală gloria enormă a bătrânului Anatole France, dar el a tăcut cu decență în fața acestei mistificări. L'a iubit cu emoție și încredere pe Francis Jammes, dar simțindu-se cu vremea crescând înspre sensul adevărat al creației și al clarității, l-a păstrat departat în amintire numai, pe acest prea simplu scriitor de material poetic, nu de poezie. Și într'astfel a despărțit limpede, cu convingerea unei conștiințe bărbătești, pe o hartă precisă la un meridian hotărât și sigur lumea lui, de cealaltă lume. A încercuit-o, convins că între una și între alta nu pot exista compromisuri identificate cu ea, a crezut dărz și a iubit.

Recunoașteți în aceste delimitări spiritul lui Jacques Rivière? Informația este completă. Mai mult nu se știe despre el. Dar cu această conștiință se valorifică întreg și rămâne. Detest clasificările și ocolese termenii de tehnică critică. Nu îi spun lui Rivière nici clasic, nici neoclasic, nici într'altfel. Îi înțeleg însă pasiunea pentru esențial și substanță. Căci — observați — în toate distincțiunile lui este o definire. Talgerele balanței lui cer concentrare și densitate. Urăște futilitățile ușoare și nu suferă bagatelizările. Exigent până la neîndurare încearcă în piatră aur și în cuvânt gând. Tot ce este poză, oratorie, inutil, trece ignorat în fața acestor doi ochi de poet și filozof. În judecata lui simți sentimentul eternității și siguranța orânduelilor menite despărțirii și timpului. Nu îl emoționează pitorescul, nu îl câștigă agreabilul, nu i se impune diletantismul. Jacques Rivière are o minte construită și un cap de ordine călugărească și pasionată. Este o inteligență, care descinde ca o aristocrație, din cele mai veritabile minți franțuzești și înobilează — rar — la depărtare de ani, un om dintr'o generație. Această glorie de a fi fost ales singur dintre înși acestui început de veac, ni-l apropie imediat și ne dă sensul existenței lui. Ce este admirabil în această inteligență este sentimentul ei de viață, pe care îl păstrează și îl cheltuiește frenetic, fără să se clintească din locurile sigure ale conștiinței și căutării de adevăr.

Este în Rivière — ca într'un suflet de filozof medieval — o stranie întâlnire de austeritate și sensualism, de supunere și răzvrătire, de călugărie și de dragoste. Este o pasiune, care se frământă pe sine și o bărbăție care se apără. Dar mai ales și întotdeauna, împacând aceste trăsături

diverse și potrivnice, este o înfățișare de logică virilă și dură.

Omul acesta realizează printre noi minunea de a fi coerent și divers, rațional și pătimaș, ordonat și viu. Deobicei o inteligență serios construită e respectată, recunoscută și admirată dela o depărtare politicoasă și rece. Numai un temperament izbutește să fie iubit. Inteligența se izolează într'o lume impermeabilă, închisă numai și inaccesibilă. Jacques Rivière însă este prezent și între noi. Muntea lui știe să păstreze la egala temperatură a sobrietății mobilitatea proaspătă a vieții. Este pământescă și umană. Este sinceră și deschisă. Este aerisită și igienică.

Fiindu-ne atât de apropiată, inutil s'ar fi închis în cărți. Recunosc în destinul tragic al morții lui Rivière un sens. S'a sfârșit la vârsta chibzuitei sale maturități, atunci când experiențele și hărțile vieții lui de până atunci, așteptau să fie lucrute limpezindu-se în literă de tipar. A murit fără să se realizeze, lăsând în urma lui și în mijlocul nostru semnul pasionatei lui treceri, dar fără să-și asigure amintirea în mâinile și capetele celor, ce vor veni după noi. Și e bine așa.

Rivière este genială tinereții acestui secol, este geniul tăcut al acestei generații. Ar trebui să fie mitul nostru El cel dintâiu a făcut să se înțeleagă în afară, că timpul de astăzi se cheamă moartea diletantismului și al agreabilului. A dușmanit scrisul facil, amator, spiritual și îndoelnic. A strigat credincios împotriva scepticismului sterp. I-a urât idolii lui impotenți și i-a ignorat frivola splendoare de bal desfrănat.

El cel dintâiu a vestit că acest timp se începe sub zodia exigentă și bărbătească a muncii cinșite, că falsa glorie a succesorilor ieftine cade și că se înalță limpede mitul concentrat al conștiinței. În legea minții lui, jocul improvizat al distracțiilor scriitoricești s'a sfârșit. Prin el și prin noi a trecut experiența epopeică a războiului. Și dacă Rivière a așteptat trecerea acestei imense nenorociri, pentru ca să moară în patul lui, în brațele soției și amintirea prietenului, este pentru ca să fi avut timpul să strige pentru noi acest adevăr scurt: s'a sfârșit! S'a sfârșit o lume și începe alta. Nu cunosc glorie mai prețioasă și mai înaltă. Aparține unui singur ceas, dar acest ceas este un început. Vestitorul a strigat. Din care parte vor porni răpunșurile! Cum se vor întâlni și se vor recunoaște mințile, sortite să desăvârșească inelul spiritual al veacului? Unde se va statornici regatul de aur pur al timpului?

Un om care a trecut prin viață și a semănat în urmă aceste întrebări, n'a trebuit să scrie cărți. Semnul vieții lui este.

plastica

ARTA ROMÂNĂ

TAKE SOROCEANU

Cine n'a arătat interes dintre cei care urmăreau în de aproape mișcarea artistică reprezentativă dela noi, pentru expozițiile acestei perfect încheiate societăți? Și cine n'a regertat brusca ei încetare din activitate din cauza unor antipatii personale și a unor neînțelegeri mărunte de conducere?

La Iași, în vremurile de groază și de mizerie ale războiului, în turburarea sufletelor îndoliate, mângâerea veșnică a oamenilor, arta s'a strâns într'un mănunchiu de raze de bucurie. Câțiva din cei mai buni artiști au găsit minunată idee să-și aleagă munca într'o expoziție, aducând astfel ca de pe un alt tarâm o undă de binefăcătoare înseninare necazurilor, griji și încordării ruinătoare de tot minutul a unei lumi alungate, învinse, îngrămadite în orașul trist al bătrânei Moldove. În negură, în frig, în foame și'n urât a răzbătut o pală de lumină — dăruirea artei. Așa a luat ființă Arta română. A fost o surpriză pentru toți — și unul din profesorii universitari care detestă astăzi „modernismul“ și-ar putea aduce aminte de lacrimile recunoscătoare din ziua inaugurării — era în contra destinului care ne răscolise și ne hărătuise așezările, o afirmare a existenței spiritului, o sfidare a unui vânt potrivnic. Nu agonizam, nu muream — în prima expoziție a Artei Române, ca și'n reprezentațiile Teatrului Național, ca și'n scrisul celor dela „România“ ne serbam sufletul. Sunt prețioase amintirile acestea, astăzi, când mulți din acei rămași dincolo, unde deschideau expoziții de artă sub conducerea comandaturii germane — coborând o existență de mult și altfel compromisă — sunt lăudați într'o prea știută împrejurare că ar reprezenta sufletul pământului nostru.

O simplă legătură — fără insistări, nu e locul.

La noi nu există o lume îndeajuns de formată care să trăiască în jurul manifestărilor de artă plastică. Critica, abia acum în urmă, numără câteva elemente pregătite, ce pot fi de un real folos — unicul — apropierea între public și creator, dar cu destul greșite deprinderi.

Și nu poate fi vorba la noi de acei prieteni ai artiștilor — negustorii de tablouri cum sunt în apus pretutindeni care să se încumete, în ciuda unei mentalități adormite, a prezenta spre vânzare numai lucrări de valoare dar neîndeajuns de înțelese, ori să lanseze pe promițătorii necunoscuți.

Iar despre rolul statului singur în măsură să ajute unei situații grele — și peste doi, trei ani:perate — să nu insistăm. Nulitatea, patronată de sus, se resfață în orice prilej de importantă manifestare plastică, ca să ne alegem cu parodii în timp ce conștiințele duc lup-

tă grea pentru împlinirea unei credințe, unui ideal.

Când astăzi se trăește oricum, prin orice mijloace, împrejurările fiind vitrige, artistul rămas singur face și el cum poate. În lășitatea generală de ce i-am cere tocmai lui curaj? Prin urmare, pâinea noastră cea de toată zilele și — punct. Expozițiile dela noi își pierd astfel din importanță, rămânând o întrecere de licitație la sufragiul publicului, o strânsură fără simț de autocritică fără o strictă pudicitate cernită de afișarea în lume.

Ateliere strămutate și oferite cercetării tuturor ochilor. Rar am întâlnit o expoziție unde să cunoaștem numai ce poate da mai bun într'un răstimp un artist, numai expresia calităților, numai definitivul unui efort — punctare a progresului. În năvala dăunătoare a atâtor diletanți artistul valoros supraproduce. Vom atinge în treacă o problemă care ar trebui discutată mai pe larg. E vremea să se gândească serios la posibilitățile de trai ale artiștilor, căutându-se alte mijloace care să le asigure concentrarea în creație, esența unei activități.

Acum câțiva ani, reînființarea Salonului Oficial, unde avem norocul să conducă un înaintat discernământ a corespuns unei cerințe îndelungate. Anual, avem astfel singurul spectacol colectiv de artă cu o reprezentare cât mai selecționată.

E tocmai ceiace ne trebuie cât mai des, când statul n'are muzee, când colectivele negustorilor de artă rămân odioase desfaceri, iar celelalte colective întâmplătoare ori organizate, fără susținere, tot cam așa ceva.

De aceia să salutăm cum se călădă alături de Salonul oficial stă această primăvară avântată grupată Română, reorganizată cu forțele alături de garanțiile unui trecut.

A pornit iarăși cu un spirit călădă spre înțelegeri adânci, spre căștiguri tregi spre realizări de amplă cuprindere. Expresii, fără acea șarjare efemă lipsă de tradiție — ale sufletului nesc dincolo de pledoariile de ale naționalismului. A vibrației intime, pe care e timpul s'o cerem zată din umanitatea întregă ca de trăitoare contribuție a noastră și ficare la pretențiile de civilizație a popor. Se va contribui la valorificarea tinerei generații punându-i-se cât mai apropiate unele de altele, va adăoga la încrustarea în atenția publicului dezorientat a unor valori personalități.

Cei care plictisiiți de succedarea pă a expozițiilor, înmurtite în an, căutătorii unui răspuns dorit veritabil frumos; cei care cred că mântul acesta al nostru, favorizat nu mai e altul în bogăți de niștii privilegii merită să-și aibă cântărețioși; cei care s'au dezbărat în arta unui Kimon Loghi, vor avea această primăvară lamura eforturilor celor mai talentați artiști români, ruirea lor de suflet, închinare a bucurii a frumosului.

Publicului îi rămâne să se apropie această muncă cu încredere, cu înțelegere și cu atență cercetare.

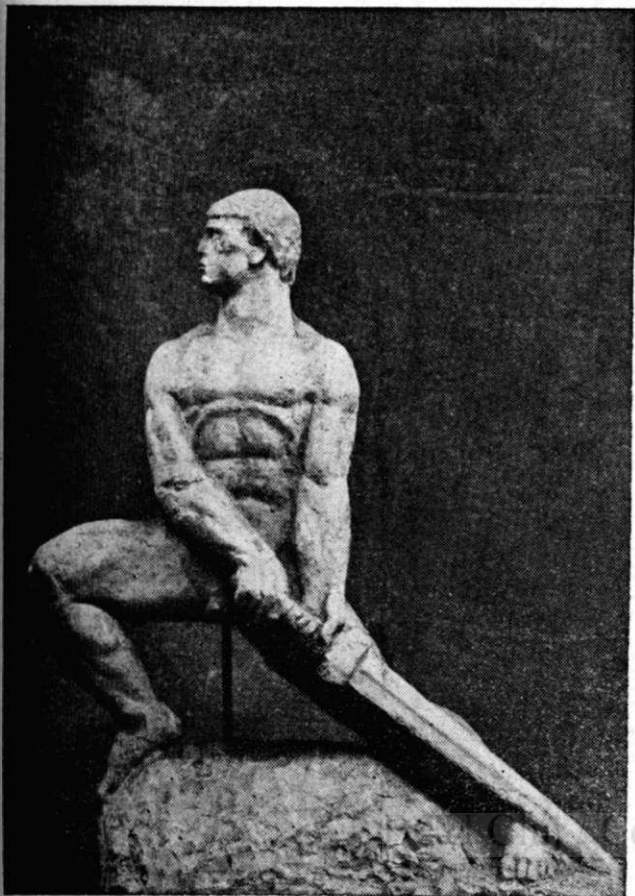
În numărul viitor, ne vom ocupa de fiecare expozant în parte.

ISER: INTERIOR TURCESC

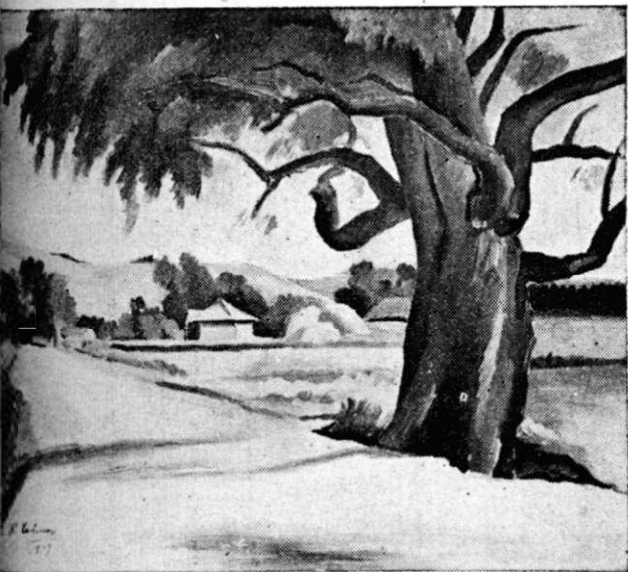
ARTA ROMANA

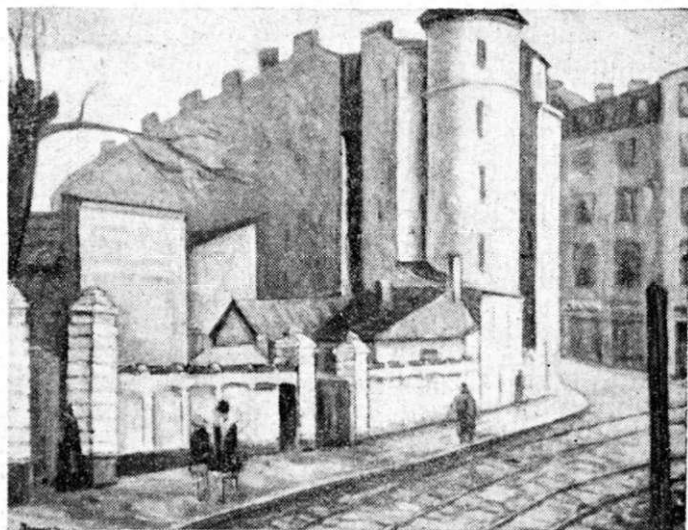
I. JELEA : EROU

UNUL CARE A PLECAT FR. ȘIRATO : DIN CADRILATER

HENRI CĂTĂRGI : IN MARGINEA SATULUI

MARIN D. BUNESCU : CASA CU TURN

S P I C U I R I

La „Căminul Artelor decorative“ expun domnii Vasile Popescu, Jiquide și Teodoru.

D. Vasile Popescu

Peisagiile expuse sunt lipsite de centru de greutate.

ȘT. DUMITRESCU : NUD

Vina e că artistul nu caută un motiv în natură; că ia natura ca motiv.

Coloristica, unsoasă ca aspect, nu este un rezultat propriu al retinei, ci e alterată — am putea spune ajutată — de anumiți pictori cari greșesc crezând că în felul acesta se pot crea școli.

Unele nepotriviri de tonuri în valoarea lor ponderativă ne dau impresia că în momentul când artistul aplică pasta, natura îi lipsește din față.

Cariioasa interpretare a naturilor moarte ca idee și ca formă, l'ar putea consacra drept un „naturist mort“.

Ne bazăm în afirmații pe „natura moartă“ No. 1, unde bostanul e o pungă de ghiață, morcovii (sau păpușoi) altfel ca bondița roșie, dar nu așa cum sunt în realitate, iar bondița pare ca servit unui criminal ce-a scos mâțele victimei și s'a scăldat apoi în burta ei.

Văzute din aeroplan la un loc cu străchini interogative și alte obiecte casnice, fără să arunce umbră unele pe altele, fac dovada complectă.

Aceste vor servi d-lui Vasile Popescu în drumul său.

D. Jiquide :

Concepția publică despre deseneuri este mărginită, pentru că desennul pune mai

mult la contribuție mijloacele de înțelegere ale individului, decât pictura sau sculptura.

Desennul — sunt și păreri autorizate — derivă din scris, așa că nepriceperea lui s'ar putea datori analfabetismului.

Să ne mulțumim însă afirmând că în

această direcție de artă, există o conștientă lipsă de educație...

Publicul concepe totul prin o perspectivă utilitaristă. Desennul, îl atribuie autorităților de revistă sau scopurilor practice.

Humorizat îl permite caricaturile care o cunoaște ca ceva neserios.

Un început bun pentru educație, vom în d. Jiquide.

D-sa împacă arta pusă cu ochiul său.

Dotat cu prețioase mijloace de expresie, armele unui spirit incisiv, ca lucrări, în care din întrepătrunderi gâncă a satirei de fond cu cea de formă, rezultă caracterizarea în formulă arhică, fie a individului, fie a unei epoci, a unor împrejurări sociale.

Dacă d. Jiquide va trăi mai adânc viața noastră, va putea deveni în ceea ce este Caragiale în literatură.

D. H. Teodoru :

Expune gravuri în lemn.

În felul cum gravează, d. Teodoru reușește să stabilească o unitate de menținut și reținut într'un cadru arhitectonic.

Credem că timpul îi va încălzi sufletul și va desveli misterele emoțiilor estetice și-atunci va regreta că a avut dat lemnul cu un clișeu zincografic.

Suprafața lucie, care sub presă, te tuie un fond negru, nu trebuie dispusă pentru realizarea unui desenn static, liniu oricât de ondulate ar fi, ci în lămuriri dinamice, bazate pe efecte umbră și lumină.

Până atunci, recunoaștem d-lui Teodoru calitatea bună a desennului mărit la indicări de perspective și la efecte de ordin d'edacție demonstrativ.

ION SA

H. TEODORU : GRAVURA ÎN LEMN

T e a t r u

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

„Rața sălbatecă” de IBSEN.

La 20 Martie s'au implinit 100 de ani dela nașterea lui Ibsen.

Despre teatrul lui Ibsen, despre genialitatea lui operă, despre ideile lui, care au frământat o lume, s'a scris cu autoritate și cu știință.

Teatrul lui Ibsen s'a reprezentat și la noi, ideile lui au înrâurit și aici.

Și directorul Teatrului Național, d. Corneliu Moldovanu nu numai că și-a făcut datoria de a comemora pe uriașul dramaturg în seara când îl comemorau toate teatrele din lume, dar a rugat pe un adânc cunoscător al teatrului ibsenian să țină o conferință.

D. Ion Marin Sadoveanu în foarte puțin timp, într'o formă literară distinsă, a înfățișat personalitatea impozantă a răscolitorului de gânduri, a îndrumătorului moral și a omului de teatru, care a fost Ibsen.

Sa jucat apoi „Rața sălbatecă”.

A face un rezumat al piesei, mi se pare o impietate. Nu cred că poate să fie intelectual, sau ins care să se ocupe cu literatura, — oricât de tânăr — care să nu fi citit „Rața sălbatecă”.

Iar a încerca s'o caracterizezi acum, ar fi o lipsă de docență, căci piesa aceasta nu numai că formează titlul de glorie al unui autor genial, dar e comoara din care au radiazat ideologii, și teorii : idealism și avânt ; criterii morale și îndrumări sociale.

Felul cum au interpretat actorii noștri piesa, nu m'a mulțumit. Mi s'a spus, că aproape toți actorii, cari au avut roluri Marți seara, în „Rața sălbatecă”, le-au

susținut și altă dată, când s'a mai reprezentat piesa. De aceea probabil, interpretările s'au răsămțit acum de truda amintirilor.

TEATRUL MIC

„Mitică Popescu” de Camil Petrescu

Rânduiala tipăririi „Universului literar” nu-mi îngăduie să însemnez decât puține rânduri despre frumoasa piesă a lui Camil Petrescu și despre succesul, pe care l'a dobândit.

Pe de o parte, calitățile piesei, pe de altă

tipului simpatie al românului, care ar vrea să fie „poseur”, dar e om de treabă.

D. Mișu Fotino a scos în evidență cu artă, caracterele lui Mitică Popescu.

D-na Tanți Cutava-Barozzi, ca totdeauna bine, într'un rol de directoare de bancă.

În numărul viitor, voi reveni mai pe larg căci succesul piesei a fost într'adevăr, impunător.

B. C.

note

D. I. Valerian, luând un interview d-lui Camil Petrescu scrie încă în numărul de săptămâna trecută al „Vieții Literare” despre piesa „Mitică Popescu” următoarele rânduri nu lipsite de semnificație :

„Intrebarea din urmă a coborât nori prevestitori peste frunțile noastre. Va scăpa oare „Mitică Popescu” de polemice îndreptate asupra lui Camil Petrescu? În afară de incontestabilul talent de dramaturg, d-sa a avut și darul de a-și asmuți aproape toată presa : „Mai bine un dușman declarat decât un prieten dubios”.

Am deschis dela început, cu fermitate, cazul „Mitică Popescu” pe când nici nu se pomenea de reprezentare. Am ascultat piesa cetită, am recitat-o noaptea târziu, am publicat și un fragment în „Viața Literară”. Ne menținem aceeași părere : este cea mai bună comedie a noastră din ultima vreme. O spunem aceasta răspicat și fără nici un echivoc, neinfluențați în această convingere, de prietenia, de altfel destul de prețioasă, a autorului.

Dacă va fi bine jucată piesa trebuie să obție succes și nu mic va fi meritul d-lui Mișu Fotino, care cu un „Teatru Mic” a îmbrățișat cu un atât de mare entuziasm pe simpaticul „Mitică Popescu”.

Marți 27 Martie va avea loc la **Teatrul Nostru**, premiera comediei „Secretarul General”, în trei acte, localizată de d. Paul Gusty. În rolul titular, d-nul Ion Livescu.

Joi 12 Aprilie. **Teatrul Regina Maria** reprezintă „A doua conștiință”, piesă în 4 acte de Lindau.

La **Teatrul Regina Maria** au început repetițiile comediei : — „Chasseurul” de la Maxim — cu d-l V. Maximilian și Iancovescu în rolurile principale.

parte jocul actorilor, — la care a contribuit într'o mare măsură priceperea d-lui Ion Iancovescu ca regizor.

Mitică Popescu nu-i un tip anume, el reprezintă cea mai generoasă, mai firească și mai sinceră sinteză a defectelor și calităților, a suferințelor și norocului, a durerilor și avânturilor oamenilor dela

noi, întâlniți în toate părțile, la toate orele, în toate situațiile.

Naivitate și șiretenie : glumă răutăcioasă și devotament ; indiferență, îngăduință, „ce-o fi să fie” și apoi o bruscă hotărâre, — toate acestea se succed, se îmbină, și se desfășoară în sufletul și din sufletul

aşa şi-aşa...

dela o premieră

Seara zilei de 21 Martie 1928 a fost o bătălie grozavă. „Mitică Popescu“, înarmat cu miticeasca-i naivitate şi spontana-i generozitate lupta cu un monstru bicfal: publicul şi critica.

Aveam senzaţia că un întreg văzduh se zbugiuma în sala Teatrului Mic, ca niciodată atât de ticsită. Într'un moment am crezut că ne aflăm pe pulbere.

Incetul cu incetul hohotele şi aplauzele încep să se urmeze la dese intervale. „Mitică Popescu“ cucereşte, învinge primul cap al monstrului bicfal: publicul. Organic, poznaşul Mitică intră în acest moment în conştiinţa publicului.

Între timp urmăresc celălalt cap al monstrului, vădit surescit din cauza sur prizei şi desăvârşitului succes al fiecărui act.

Un cronicar, cu o anumită formă de relief (nu şi în făptura sa) conchide vehement:

— În actul al doilea este un frac. Mitică-şi câştigă consideraţia printr'un frac. Actul al doilea este plagiat după „Fracul“ lui Dregely!

Un alt gazetar cu nume puţin eufonic dela o gazetă de seară declara înainte de începutul spectacolului: încântat.

— Indiferent dacă o avea sau nu succes piesa, eu tot înjur. Camil Petrescu a scris despre mine în Cetatea Literară că nu sunt inteligent. Şi surădea

Un spectator care s'a recunoscut în piesă, exclamă cu admiraţie:

— Prima premieră la Mic cu casa închisă înainte cu două zile.

Într'un colţ un grup de gazetari au pus bazele unei conspiraţii, de parcă ar fi fost corul din Rigoletto.

Fronturile s'au împărţit şi s'au precizat. Piesa pluteşte de-asupra decorului. Bogatul public ales din lumea teatrelor verifică o realizare. Succesul se transformă în entuziasm odată cu multiplele chemări la rampă a interpreţilor. Apariţia la rampă (deşi târzie) a autorului constituie prilejul unor noi şi frenetice aplauze.

Şi acelaşi critic cu nume de animal încornorat, exclamă în obscuritate:

— Cea mai proastă piesă ce am văzut! Dar ce-i cu delirul ăsta?

Într'adevăr ce era cu acest delir al unei săli entuziaste?

Altă fotografie a dansatoarei Mata-Hari
subiectul foiletonului din acest număr.

PARAZIȚII DIN HOLLYWOOD

Dacă orice persoană favorizată de soartă duce după ea un roi de paraziți, la fel Hollywood este din acest punct de vedere cea mai remarcabilă pepinieră de lipitori omenesti din câte au existat vreodată. Metteurii în scenă și stelele oferă tuturor cavalerilor de industrie și altor amatori de combinații suspecte o țintă adesea facilă și vulnerabilă.

Steaua de cinema a trebuit să se organizeze și să construiască baricade de apărare contra paraziților. Însă nu totdeauna cu succes, pentru că paraziții sunt îndrăzneți. Unul nu va ezita să sară pe scara automobilului unei stele mergând în plină viteză, altul va încerca să pătrundă într'un studio în calitate de figurant, un altul după ce a sfântuit un servitor se va introduce până și în locuința eventualei victime.

Cel mai de temut dintre acești paraziți este acela care amenință că va divulga un prețios scandal din viața anterioară a artistului, tocmai în momentul când acesta are mai puțină nevoie de o publicitate supărătoare. În acest fel paraziții reușește adesea și sustrage anual mii și mii de dolari dela bursa vedetelor de ecran.

Căci nu toată lumea poate avea același dispreț de pericol și de paraziți cum are Greta Garbo.

Ce credeți că făcu ea când o femeie parazit o amenință că va da la gazetă

informații asupra unui pretins scandal din viața trecută a celebrei vedete Metro-Goldwyn Mayer? Preveniți de poliția care cercetă și descoperă surprinzătoare manevra șantajului. Împresionate de această atitudine, ziarurile crezură în Greta Garbo și articolul făcându-se foarte cunoscut.

Metteurii sunt obiectul unei manevre care a devenit clasică. O femeie năvălitoare cere favoarea unei întreprinderi. După câteva momente de tete-à-tête, vizitatoarea începe să strige „ajutor“ când ajutorul vine, ea acuză cu răsunet pe metteur că a încercat să abuzeze de ea. Dar riposta nu s'a făcut așteptată. Metteurii în scenă au făcut dușmanii cabinetelor lor deschizându-le care secretarii care lucrează în aceste rele alăturate, rot să vadă tot ce potrece. King Vidor a inaugurat un nou sistem de protecție.

Afară de acești răufăcători recunoscuți, mai există o bandă de paraziți de altfel. Vrem să vorbim de astrologi, ghicitori în palmă care nu pe spatele credulității superstițioase artiștilor dela Hollywood. Unii din ei n'ar face nimic fără să consulte sau să citească cărțile. Alții sunt victimele vențurilor plasatori de automobile ai artiștilor societăților caritabile inexistente și ai „directorilor de publicitate“ care n'au pus nici odată piciorul în birou unui jurnal.

Literara

oseama de cuvinte

Lordul Hamilton, pe când era beat într-un han din Anglia, omori un băiat de serviciu și apoi se urcă în camera sa, fără să știe ce a făcut. Hangiul se pusese la el și infricosat îi spuse:

— Mylord, știți că ați ucis pe acest băiat?

Lordul îi răspunde bâlbind: — Pune-l în nota de plată.

Un celebru neurologist englez primește într-o zi vizita unui bolnav atins de hypocondrie și care se plângea că nimic nu poate să-l distreze.

— Pe legea mea, spuse doctorul, nu văd decât un remediu: duceți-vă să vedeți pe acel clown faimos, care face să rădă scara toată Londra la Circus.

— Vai, doctore, răspunde bolnavul, acest faimos clown sunt eu!

Doi prieteni stau la cafenea jucând cărți. Unul din ei, Dupont, pierde cinci ani. După ce se scoțosește în buzunare spune cu un aer perfid:

— N'am nici un ban, Durand.

Durand se supără: —

— N'ai bani! Tu îndrăznești să vii la cafenea fără bani! Și cum voi face acum, ca să-mi plătesc consumația?!

Un critic foarte cunoscut trimise lui Guitry un manuscrisul unei piese de aceste cuvinte:

Scumpul meu Guitry,

— Vrei să pariezi cu mine pe un lucru, că nu vei citi această comedie? — Zina următoare Guitry îi trimise înapoi manuscrisul împreună cu un mandat de douăzeci de franci și acest răspuns:

— Ați câștigat!

Pianistul Kalkrenner ținea foarte mult la particula „von“ care preceda numele său și o etala în orice ocazie.

— Știți, spuse el într-o zi unei din moștințele sale, că noblețea familiei?

— Știți, spuse el într-o zi uneia din moștințele sale că noblețea familiei se urcă până la cruciate? Unul din moșții mei a acompaniat pe împăratul Barbarosa.

— La pian? întrebă celălalt.

Un etatru parizian se repeta o piesă în versuri a unui autor modern. Auzind asista la repetiții. De-odată el intră pe interpretul principal în plină scenă:

— Aici te oprești puțin.

— Când fu întrebat pentru ce, el adăugă cu naivitate:

— Pentru că aici publicul trebuie să

bazar

ZECE MII DE ZIARE PE SECUNDA

Nu știm dacă renumitul profesor Rudolf Engelhard dela „Technikum für Buchdrücker“ din Lipsca a realizat definitiv invenția sa, care după cum se anunță este sortită să provoace o revoluție în industria tiparului.

Ilustrul savant german, în urma unor îndelungi experiențe a reușit să construiască o presă care poate să tipărească într-o secundă mai multe mii de ziare.

Iată principiile acestei prese. Mașinile sunt puse în funcțiune printr'un curent electric de o foarte mare tensiune. Hârtia nu se introduce în foi sau cu ajutorul mașinelor rotative sub tiparul de plumb, ci întreaga hârtie necesară pentru tipărirea unui anumit număr de ziare se presează într'un singur sul care se introduce în mașină. Prin învârtirea unei manivele, care stă în legătură cu un curent electric ce poate circula prin hârtie, se tipărește într'un singur moment mai multe mii de ziare.

După părerea profesorului Engelhardt, acest nou procedeu, numit de el Offset și care prezintă pentru industria ziarelor calitatea esențială: rapiditatea, va aduce suprimarea presei obișnuite, care nu se va mai întrebuița decât la efectuarea imprimatelor polychrome.

GENIILE ÎN FAMILIILE NUMEROASE

Numărul nașterilor se micșorează la popoarele cari sunt în capul civilizațiilor; acest lucru nu meliniște pe cei cari au constatat că ultimii născuți sunt mai bine dotați ca primul și al doilea copil. S'a conchis că atmosfera unei case pline cu copii este favorabilă dezvoltării calităților pozitive. S'a făcut apel la statisticienii. Profesorul Georg Sockemann a expus rezultatele a douăzeci de ani de cercetări, înaintea „Societății de istorie a științelor naturale, medicinei și tehnicei“. Arhivele sale ne indică pe Robert Boyle, fondatorul chimiei industriale, ca pe al patrusprezecelea născut al unei foarte numeroase familii; chimistul Scheel, care a trăit în secolul XVIII, era al șaptelea între zece copii; Mendelejew, al patrusprezecelea; Liebig al doilea între zece; Emil Fischer, al optulea.

El găsește ca unici copii pe: Hans Sachs, Kästher, Herbart, Gauss, Grabbe, Thackeray și Ed. von Hartmann. Contrariu, numărul personagiilor distinse, aparținătoare familiilor numeroase este foarte mare mai cu seamă în cursul secolelor trecute. Kleist era al cincilea; Blücher, al șaptelea copil; Mozart, la fel; Haendel, al zecelea; Wagner, al nouălea; Lamarck, Irving, Cooper dețineau al unsprezecelea rang. Totuș găsim oameni de geniu, ca primi născuți ai unei familii numeroase. Cităm: Luther, Jean-Paul, Rancke, mai în vârstă între șapte copii; Beethoven, al doilea între șapte, ca Dickens între opt și Haydn între douăsprezece; Dürer, al treilea între optsprezece.

(Berliner Tageblatt)

caricatura zilei

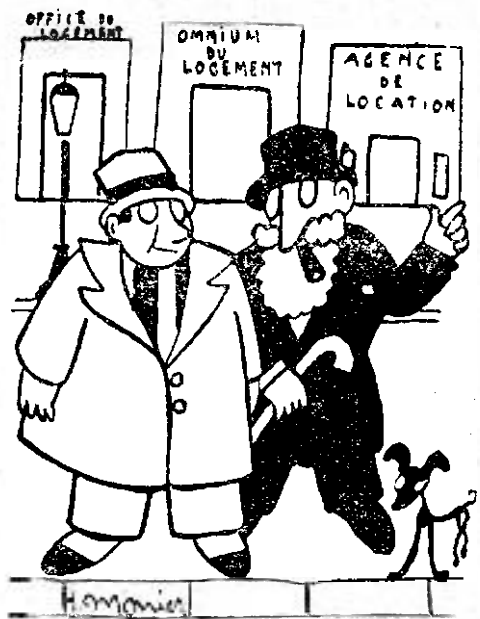
CONSULTAȚIE

— Nu mai respira! Așa... da de unde ai cumpărat bretelele astea?

(Le Rire)

AGENȚII DE INCHIRIAT

— Cum să mai găsești casă? Toate imobilele sunt ocupate de agenții de închiriere.

(L'Oeuvre)

carți redate în extrase

MATA-HARY

(MISTERUL VIETII ȘI AL MORTII EI)

E. Gomez-Carrillo

O ființă neliniștitoare care a tulburat prin trecerea ei o lume întreagă de intelectuali, miniștri, militari și chiar capete încoronate. «Dansatoarea roșie», inovatoarea dansurilor religioase indice, a dominat și a hotărât moartea a mii de oameni în războiul mondial. Acuzată de spionaj, pentru apărarea ei s'au dărâmat situații și s'au distrus existențe. Iată deci pe frumoasa dansatoare devenită spioana de pe fișa poliției.

MATA-HARY

COPILARIA

Margarete-Gertrud Zelle s'a născut la Leeuwarden în Olanda la 7 August 1876. Tatăl ei, un comerciant foarte cunoscut în provincia friziană, iar mama sa, o femeie bine, bogată și frumoasă, nobilă de origine.

Își amintește cu duioșie de copilăria ei fericită până când soarta nemiloasă îi răpește pe „mica și adorata ei mamă”. Tatăl ei pentru a-i oferi o educație conform cu principiile evanghelice, o internă într-o mănăstire model, unde primește o educație demnă de averea și rangul ei.

Se căsătorește foarte tânără la 16 ani, cu un tânăr căpitan Mac Leod cu care pare a trăi fericită. Este prezentată la Curte, unde frumusețea ei exotică face senzație. Ochii ei de foc, au un mister

inexplicabil și o putere de a fascina oamenii până la sfârșitul vieții sale. Din cauza vieții destrăbălate a soțului ei, fură în curând ruinați. De aci încolo începe pentru ea o viață plină de umilințe: adesea soțul ei o trimetea după bani și pentru a-i obține trebuie să uite orice pudoare. Avură doi copii, un băiat și o fetiță.

Mai târziu îi găsim la Iava unde căpitanul comanda un batalion de rezervă. Aci fiul lor este otrăvit de o javaneză. Când Margarete-Gertrud află acest lucru nu recurse la ajutorul tribunalelor ci-și făcu dreptate singură: sugrumă cu propriile ei mâni pe otrăvitoare.

Viața dintre soți devine din ce în ce mai insuportabilă, departe de țara ei, fără relații și vecin expusă capriciilor brutale ale unui om imoral și fără inimă. Tatăl ei intervine pentru a se ob-

ține divorțul; însă căpitanul în se liniștească începe s'o amenințe cu volverul.

PRIMELE SUCESE

Căpitanul fiind trecut în cadru rezervelor, sunt nevoiți a se reîntoarce la Amsterdam, unde se intențiază a se divorța după cererea soției.

Neprimind pensiunea, ce soțul este obligat prin lege a-i da, și fiind lipsit de bani pozează ca model.

Tatăl ei însă intervine și după rile lui se pregătește să danseze în trupe. Astfel în 1905 debutează la Paris.

La Paris nu stă mult timp. După cerut de ea nu-i este acordat divorțul din Amsterdam.

Ingenua olandeză se sperie, pleacă este nevoită a reveni în țara ei. Când însă de nostalgie, se gândește la Paris, unde o așteaptă gloria și renașterea... „Voi triumfa!” își zicea ea se gândea la nimic altceva decât să recâștige independența ei absolută.

Era de o frumusețe incomparabilă, naltă, sveltă, cu un chip fascinant, un oval perfect, minunații ei ochi și privirea lor enigmatică au ceva de pământ, părul foarte negru. Ansamblul era tot, turburător, plin de seducție și o frumusețe magică, de o uimitoare simplitate de linii.

Și cu toate amenințările soțului ei pleacă din nou la Paris unde debutează în fața unui public profan, ci este în templul religiilor orientale, în sala Guimet, înaintea surâsului enigmatic al unui enorm Buda în aur. Apariția ei este un mare entuziasm; era dansatoarea ale bayaderelor din Benares, era satoarea sacră a Indiei.

Intr'adevăr Mata-Hari, acesta este numele ei acum, care imita atât de bine cochetăria tragică, cochetăria care viața unui om în șimblul unui ser cerând cu o bucurie diabolică, serbând dinainte cele mai crude senzații, o flacăra de pasiune ce halucina și te îngrozea...

BAIADERA

În serbările intime când adorau printre cari numeroși academici și miniștri, după sacramentalele ale supeurilor copioase, o înconjură toată căldura omagiilor lor,

se complăcea în a evoca, exaltată de nostalgii, amintiri din copilăria sa.

Era o poveste de o mie și una de nopți, o poveste în care imaginile cele mai bizare se ondulau în ritmul muzicii exotice. Excitată de vin, de vanitate, de lumină, de parfumuri explica, ilustrând discursurile sale de atitudini și mișcări mult mai elocvente de cât prin cuvinte, misterele nopții supreme în timpul căroră fahirii savurau deliciale crude și divine ale paradisului lui Siva. La aceste faimoase supeuri Mata-Hary producea efectul unui delir mistic prin atitudinile sale lascive, cutremururile ei febrile și prin contosivunile ei epileptice. Era idol și reptilă din același timp.

Ochii ei mari, sombrii, pe jumătate închiși de extaz, nu lăseau de cât două flăcări fosforescente.

Brațele sale rotunde, lungi și agitate, păreau a înlănțui o ființă invizibilă; picioarele înelate, lucitoare, muschiuloase, palpitau cu tresăriri ale tendonului gata să se rupă sub epidermă.

Văzând-o, credeai că asști la metamorfaza unui șarpe care se transformă în femece.

Pantominele sale erau realizarea plastică a unui poem sfânt. În realitate Mata-Hary nu văzuse orgia mistică a sanctuarului lui Siva decât în cărți.

Este surprinzător, în ceea ce privește această femece, că avea în arta ei mistică și senzuală un caracter pur indian. Cu bărbatul ei a stat în Iava și Sumatra și n'a văzut niciodată o balerină indigenă. Cum e posibil deci, ca o europeană coboritoare din nobilele maroane planturoase ale tablourilor lui Rembrandt să poată să devină până la zile ceace era. Cine a cunoscut-o era de acord în a declara că frumusețea ei constituia cea mai pură incarnație a tipului asiatic, arămie, cu ochi mari de apă și cu părul negru ca abanosul.

Îmbrăcămintea cea mai ușoară o jena; cum rămânea singură printre oameni rămânea goală.

Chiar în celula ei, înainte de a fi înmăscată, într'un clan diabolic de beție senzuală începu să danseze oferind bielelor surori de caritate, un spectacol de amusețea ei goală.

Mata-Hary avea întotdeauna sânii acoperiți cu două plăci minuscule de filigran. La povestește că soțul ei era foarte gelos și adesea o amenința că o desființază.

Într-o noapte îi sărută sânii îndelung, până îi sfâșie cu dinții mamela stângă și înghiiți... de atunci sânii ei sunt acoperiți. Această poveste a sânilor mutilați e decât o legendă destinată a ascunde calitatea. Medicul inquisitorii, care a examinat-o, spune că sânii ei, erau două biele-nămele ofilite, obosite și tot sânul

CURTIZANA SFANTA

Madama cultivă amorul ca o artă sau mai bine zis ca o știință.

Este filtrurile, toate amuletele, toate bijuteriile, ea le studiază, le culege pe deplin și se folosește de ele... În biblioteca lui Mata-Hary s'au găsit colecție de cărți sancrite privitoare la amor.

Faimoasa „Kama-Sutra” legată în roșu conținea pasagii întregi

subliniate de balerină, pasagii sugestive, putându-ne face o idee de această creație capricioasă, fantastică, variabilă, avidă de senzații rare și bolnavă de dorinți. A fost chiar văzută într-o oasă de prostituție...

Ea excita o putere infernală, misterioasă, magică, față de toți acei ce se apropiau de ea. Printre victimele ei figurează unul dintre cei mai iluștri avocați ai Europei, un ambasador, un ministru, un prinț imperial, un mare duce, un mare artist și mulți alții.

În budoarul ei oriental, între o figurină de Tanagra și un Buda de bronz antic, strălucea, în bogate rame de filigran, fotografiile celor doi monarhi, cu dedicațiile lor, entuziasmați admiratori ai marelui artiste.

pe unul din cele mai înalte personaje al ministerului afacerilor străine.

De o inteligență superioară și extrem de abilă Mata-Hary știa să scape din toate cursele ce i se întindeau. Ea își lătea joc de urmările cele mai bine conduse și, până-n 1916, fu imposibil a descoperi „cutia cu scrisori”. În sfârșit se află că ea încredința corespondența ei, prin intermediul unei legațiuni neutre, statului major german.

Agenții acestei legațiuni erau acoperiți de imunitatea diplomatică și era foarte greu să pui mâna pe această corespondență. Și când și acest lucru reuși, o altă dificultate se ivi: corespondența era cifrată și nici odată nu se putu descoperi proba trădării.

Pe dealtă parte Mata-Hary „culcându-

MATA-HARY așa cum apare în fișa poliției. E interesant să se compare cu fotografiile celelalte

SPIOANA

Mata-Hary era mai întotdeauna în întimitatea miliardarilor. Serviciul francez de spionaj avea „ochii” pe ea. S'a descoperit că agentul german „H. 21” făcuse în timpul ostilităților cel mai mare rău Franței. Se evaluează la efectivul unei divizii numărul soldaților francezi ce fură omorâți.

Din cauza lui, șaptesprezece vase aliate, șaptesprezece transporturi de trupe fură torpilate de submarinele germane.

Ori, agentul german „H. 21” era o femece! Și această femece se numea, sau mai bine zis își dădea numele de Mata-Hary.

Mata-Hary își avea matricola în serviciul secret german ce-și avea sediul oficial la „Tiergarten” în Berlin, cea mai vastă organizare de spionaj, ce se poate închipui. Proba este făcută că ea aparținea, chiar dinaintea războiului exact din 1904, serviciului secret german.

Cu toate că serviciul francez era perfect informat asupra acțiunii Mata-Hary, nu se ocupa încă de ea, întrucât activitatea acestei femei nefaste nu se exercita încă în paguba Franței. Nu rămânea de cât a „o avea în ochii” și când în 1915 șefii ei o trimiseră „să lucreze” în Franța, dela început îi reuși să aibă ca amant un ministru al războiului și

se” cu cele mai mari personaje din Europa, -- pentru a nu cita decât două: Kronprințul și Van den Linden, președintele consiliului de miniștri al Olandei, — era sigur, că prin arestarea ei, foarte înalte influențe ar interveni în favoarea ei.

Trebuia ca independent de judecătoria consiliului de războiu, care vor avea de cunoscut afacerea, ministrul afacerilor străine și președintele republicii franceze să fie puși în fața unor atari probe, în cât unii cât și ceilalți să poată răspunde printr'un fin „nu se admite” absolut la toate influențele cari s'ar manifesta... și cari s'au manifestat.

Tocmai, în epoca aceea, Mata-Hary, sub pretextul de a îngriji un ofițer rus, de care se interesa, solicită un bilet de liberă trecere pentru a putea merge la Vittel.

Ori, la Vittel, tocmai se construia un important aerodrom.

I se acordă libera trecere cerută. Din nefericire, din cauza unei imprudențe ea observă că este supravegheată și cum era foarte abilă, revine la Paris, fără a face nimic suspect. Dar șeful serviciului militar francez de contra-spionaj îi notifică hotărârea de a o expulza, în aceeași seară în țara ei de origină.

Văzându-se descoperită, spioana jură pe toți sfinții, că departe de a fi în serviciul imperiilor centrale, după cum era

acuzată, ea nu avea de cât o singură dorință: Să intre în serviciul Franței.

Procedă mai sigur: ea se oferi având în vedere relațiile ei cu Kronprințul și cu ducele de Brunswick,— de a merge în marele cuartier german pentru a îndeplini misiunea cu care va fi însăcinată.

Pentru că insista, i se încredință deci o misiune în Belgia.

Pe'n ru a-și îndeplini misiunea, trebuia să treacă prin'un punct pe unde nu aveau acces de cât agenții francezi. Prin intermediul lor pătrunsese în Belgia. Unul din agenți fu împușcat de Germani, ceilalți intraseră în serviciul germanilor.

Serviciul englez de contra-spionaj „Intelligence Service” informă serviciul francez... că un spion german, cu numele de Mata-Hari este cauza împușcării ace-lui agent în Belgia.

ARESTAREA

De data aceasta exista o probă contra spioanei în același timp s'a descoperit și cifrul corespondenței dintre „Tiergarten” și agenții lui din Madrid. Se decise trimeterea spioanei în Spania, via Bilbao.

În loc a rămâne la Bilbao unde era așteptată pleacă imediat la Madrid unde descinde la Palace-Hotel, locul de întâlnire al spionilor internaționali. Tot timpul fu strict supravegheată de agenții secreți ai Antantei. Se puse imediat în contact cu atașatul militar german dela Madrid von Kalla care conducea serviciul de spionaj german în străinătate și avea chiar camera alături de a sa. De asemenea avu o întrevedere cu atașatul naval german. După ce le furniză relațiile ce le poseda, i se încredință misiunea de a intra în relațiuni cu atașatul naval al Franței. Acesta însă fu prevenit și o pînă la distanță. Von Kalle văzând că „nu merge”, îl mulțumi pentru serviciile aduse Reichului în timpul șederii sale în Madrid, după indicațiile sale mai multe transporturi și numeroase cargoboturi pentru — printre care și spaniole, fură torpilate, îi comunică o telegramă fără fir emanată de la marele quartier german, cu ordinul de a intra în Paris, unde era nevoie de serviciile sale. Von Kalle o informă că un cec de 15.000 pesetas plătit la Comptoir d'Escompte îi stă la dispoziție Mata-Hari, conformându-se ordinului, pleacă imediat la Paris și în ziua de 13 Februarie 1917 fu arestată de comisarul serviciului de contra-spionaj.

Când poliția intră în camera ei, Mata-Hari era culcată complect goală. Nu-i se spuse că o arestează pentru a se evita un incident. Ea se sculă și cu o lipsă de pucoare începu să se îmbrace în fața întregii asistențe. Fu condusă la ministerul de război unde îi fu predat mandatul de arestare. Făcându-se că nu înțelege căpitanul Ladoux, șeful serviciului de contra-spionaj îi puse următoarea întrebare:

— Mai întâi să ne spui „H. 21”, de când ești în serviciul germaniei?

Zăpăcită, surprinsă Mata-Hari se prăbuși. Avu însă forța de a spune:

— Dar, domnule, nu vă înțeleg!

După ce i se explică fu expedită la Saint-Lazare.

Câteva zile mai târziu, fu mutată în celula No. 12, aceias, în care fusese închisoare M-me Steinheil și M-me Caillaux. O

celulă vastă cu 5 paturi: în mijloc Mata-Hari încadrată de două surori ce trebuiau s'o supravegheze.

INAINTEA CONSILIULUI DE RAZBOI

S'a au găsit în corespondența ei, scrisori de la ofițeri, aviatori și notabilitățile pariziene.

O scrisoare emana de la un ministru de război...

Acuzațiile sunt multiple, Mata-Hari nu se deconectează niciodată, cu toată gravitatea lor.

Seninătatea ei dezarmează pe toți cei ce-o privesc. Recunoaște a fi primit 30.000 mărci, de la șeful spionajului german, însă aceasta pentru favorurile acordate. „Niciodată nu i se da mai puțin”; Motivele pentru care se găsea întoideaua în întimitatea militarilor, Mata-Hari răspundea că oamenii ce nu aparțineau armatei, n'o interesa. Ofițerul în ochii ei este o ființă superioară, un om care trăește în plină epopee, fără s'o întreseze jara lui, căci războinicul formează o rasă specială care planează deasupra celorlalți muritori. Și când judecătorii considera sumele primite nu ca preț al favorurilor ei, ci ca „salariu de spioană, atunci privirile ei devin imediat aspre, dușmănoase și disprețuitoare, gesturile sale au o impertinență teatrală. Totul este studiat, totul este calculat.

Și dacă dorința ei era de a seduce numai militari și oameni politici în loc de bancheri și milionari, aceasta asigura ea surzând, că „cei mai bogați nu sunt totdeauna cei mai generoși”. „din toate punctele de vedere ofițerii planează asupra celorlalți oameni”... era eternul ei refrain.

„Curtizana, da, o mărturisesc... spioană, niciodată!”.

Atunci liniștit prezidentul îi spune:

— La Paris însă simplindu-vă supravegheată, pierdută, va venit idea să vă puneți în serviciul spionajului francez. Da data aceasta palidă, balerina tăcu, este silită să recunoască.

De aci încolo acuzațiile devin mai grele, ca niște lovituri de ciocan, necrutătoare Mata-Hari nu mai e sigură pe sine.

S'a oferit a pleca în Belgia cu un plic, a rămas în Spania profitând de plăcerea ce i se încredințase. Acest plic era destinat unui agent al Franței la Bruxelles; agentul a fost împușcat de germani.

S'a stabilit în cursul debaterilor că Mata-Hari chiar din ziua declarării războiului dejunase în têt-à-tête cu prefectul poliției din Berlin, era de mult în serviciul germaniei, că era imatriculată sub numărul „H. 21” în controalele spionajului german, că se întreprinsese direct, în afară teritoriului francez cu cele mai înalte personalități inamice, șefii notorii ai spionajului german, că primise din germania din Martie 1916 sume importante ca preț al informațiilor furnizate de la șefii lor spionajului german.

Avocatul în pledoaria sa nu putu convinge pe judecători. Apoi consiliul de război în unanimitate pronunța pedeapsa la moarte.

Ia citirea sentinței Mata-Hari surâdea tăcu'ta, liniștită, senină, aproape indiferentă.

Mata-Hari trebuia să se aștepte la achitare, pentru că știa că atât în țară cât și în străinătate, foarte mari înțele intervineau în favoarea sa. Și aceste influențe s'au produs, Ponce putu furniza proba că printre informațiile furnizate de spioană germanei afla și aceea ce privea ofensiva franceză din primăvara lui 1916. Și prezidentul republicii dădu să înțeleagă solicitanților că în clipa când atâți soldați francezi cădeau în fața dușmanului, nu te grația spioana ce-a ataca pe la spate.

Ori, printre solicitatori se găsea și zidentul consiliului de miniștri al Olandei Van der Linden, același ce tolera ca în țara sa și sub ochii săi, să se înleze două principale centre de spionaj german.

ÎN INCHISOARE

Medicul închisoarei povestește indiferența ei. E chemat adesea să cerceteze cărți de citit. Ea citește poezii.

„Data îi cere medicului cărți de desamor și artă, o carte budică, care te vață să disprețuești totul...”

Sufletul ei se pregatea să infruntă timpul supliciu cu o bravură plină de preț.

Iși da seama că e pierdută; tristă, vidă, sora Maria cânta s'o dăstreze roaga să danseze pentru ea și Mata-Hari dansează, apoi începe să surâdă și vine calmă.

EXECUȚIA

În dimineața zilei execuției 15 Octombrie 1917 când intrară în celulă ea a o deștepta și a o anunța că „ora a sosit”... avocatul se apropie de ea și-i bi încet.

Decdată ea isbucni în răs; un răs cabru, de neuit, neverosimil, mîi treaga asistență. Și pentru a nu fi drept nebună lămuri asistența: — ce mă statuește d. Clunet? — pentru nefficia de art. 21, să declar că sunt sărcinată... Să nu mori de răs... Și râdea din toată inima.

Dormeam atât de bine, altădată m'iertat minănuia să mă scoale așa vreme!...

Ce obicei și ăsta de a executa pe dămnaiți în zori!... În India nu e Moartea o ceremonie ce se celebre în plină zi, în fața mulțimei împe cu iasomie”...

Mata era perfect calmă, își făcu letu încet, elegant, luă un grog, fumgarete, era ca acasă. „Moartea nu mic... viața de asemenea, a murit, a mi, a visa, ce importă. Totul e buzie. Iși pudră fața și pieptul. Ultima clarăție, că este inviață; scrie scrisori și ironic recomandă ca nu va fiica ei să primească scrisoarea sata amantului. La fortul Vincennes ce i se citi sentința, înaintă vîgî până la stălp, se lăsă legată, refuză se lega ochii, agită o batistă în sen adio.

Și când comandantul ridică sabbia tru a comanda focul, ea îl privi în și zise:

„Domnule, îți mulțumesc”... și toarea roșie se prăbuși la pământ.

Edit: Eugène Fasquelle — Po